

KRINGLOOP
(VAN HET LEVEN)

TUSSENTIJD S 29

TIJDSCHRIFT VOOR PROFESSIONELE VERZORGERS OP HET GEBIED VAN ZINGEVING EN LEVENSBESCHOUWING

inhoud

3 Kort nieuws 4 Oogsttijd 7 De tuinen van Zen 10 www.tips 11 Kunstexpress
12 De kringloop van het leven 13 HIV en regentijd in Uganda 16 Als ik dooga... Voltooid
leven in het witte kerkje 18 In de herfst van hun leven 21 Up to date: boeken, muziek en films
24 Scholing & vorming 25 Verenigingsnieuws 26 Het spirituele: vluchtig als de wind 29 Volgend nummer

TUSSENTIJD 29

*

VOORJAAR 2014

*

THEMA: KRINGLOOP VAN HET LEVEN

HOOFDREDACTIE: MARLEEN KREMERS
EINDREDACTIE: MAJA NIEUWENHUIS, JOHAN
VLAAR
REDACTIE: ELLEN KRUYT, CISCA PETERS
MEDEWERKERS AAN DIT NUMMER: JONNE-
KE BEKKENKAMP, KARIN SEIJDELL, FRED
DRÖES, IRENE GODDERIJ, JEANINE VERMEU-
LEN, LINDA WELTHNER

OPMAAK: ELKE SWART

REDACTIEADRES: VAN GOGHSTRAAT 17,
1701 JN HEERHUGOWAARD
TEL. 06 - 11478373
JOHAN.VLAAR@ZONNET.NL

TUSSENTIJD VERSCHIJNT VIER KEER PER JAAR. DE
AUTEURS ZIJN PERSOONLIJK VERANTWOORDELIJK
VOOR HUN BIJDAGEN. PLAATSING VAN EEN AR-
TIKEL IMPLICEERT NIET PER SE, DAT DE REDACTIE
HET MET DE INHOUD DAARVAN EENS IS. OVER-
NAME VAN ARTIKELEN ALLEEN MET BRONVERMEL-
DING EN NA TOESTEMMING VAN DE REDACTIE.

INLEVERDATUM KOPIJ VOLGENDE NUMMER:
15 MEI 2014

V.G.V.Z⁺

PLATFORM VOOR PROFESSIONELE WERKERS
OP HET GEBIED VAN ZINGEVING EN
LEVENSBESCHOUWING

TUSSENTIJD IS EEN UITGAVE VAN DE VGVZ+
EN HEEFT EEN ONAFHANKELIJKE REDACTIE.
TUSSENTIJD WAS EEN TIJDSCHRIFT VAN DE
VGV ALBERT CAMUS, VOORMALIG PLATFORM
VOOR PROFESSIONELE WERKERS OP HET GE-
BIED VAN ZINGEVING EN LEVENSBESCHOU-
WING. LEDEN VAN DE VGVZ+ ONTVANGEN
TUSSENTIJD PER E-MAIL. HET ABONNEMENT
IS BIJ HET LIDMAATSCHAP INBEGREPEN. AAN
UNIVERSITEITEN EN HOGESCHOLEN WORDT
EEN DIGITAAL EXEMPLAAR TER BESCHIKKING
GESTELD. INDIEN U GEEN LID WILT WORDEN
MAAR WEL TUSSENTIJD PER E-MAIL WILT ONT-
VANGEN DAN KUNT U EEN DIGITAAL ABONNE-
MENT NEMEN: JOHAN.VLAAR@ZONNET.NL

PLATFORM VOOR PROFESSIONELE WERKERS OP HET GEBIED VAN ZINGEVING EN LEVENSBESCHOUWING

DIGITAAL

Per januari 2014 komt er geen papieren uitgave van Tussentijds meer uit. Reden hiervan is dat er een tekort aan abonnees zijn om uitgifte van het blad exploitabel te maken. Dit heeft de uitgever Leen van den Herik, Uitgeverij Narratio, doen besluiten om te stoppen met de uitgifte van de papieren uitgave van Tussentijds. Het blad wordt nu alleen nog digitaal uitgegeven maar heeft wel een groter bereik gekregen. Tussentijds wordt nu gratis onder de 800 VGVZ leden verspreid dat verdeeld is in verschillende werkvelden en sectoren.

LEVENSVRAGEN

In oktober passeerden de statuten van de stichting Centrum Levensvragen Rijnmond. Doel: het organiseren van optimale aandacht en zorg voor levensvragen en zingeving voor mensen van alle leeftijden en gezindten. Dit wordt gerealiseerd door het bieden van ambulante geestelijke verzorging in existentiële crisissituaties door pastores en geestelijk verzorgers. Ook wordt educatie aangeboden aan professionals. Het centrum wil een lans breken voor geestelijk verzorgers vanuit de overtuiging dat ambulante geestelijke verzorging een plaats verdient binnen de eerstelijns gezondheidszorg. www.centrumlevensvragenrijnmond.nl

OPEN DAG

Op 15 maart organiseert de Universiteit van Humanistiek een Open Dag. Op de Open Dag krijg je informatie over de inrichting van de bachelor Humanistiek, (pre) master Humanistiek en (pre)master Zorgethiek en Beleid. Dr. Christa Anbeek zal een proefcollege verzorgen. Zij is universitair hoofddocent en themaleider begeleidings- en coachingstudies. De Open Dag duurt van 10.30 tot ca. 14.30 uur. Het programma wordt binnenkort online gezet.

SCRIPTIES

De redactie wil in Tussentijds aandacht besteden aan scripties van HBO en universitair afgestudeerden. Het zou jammer zijn als dit onderzoek na het afstuderen in een kast verdwijnt en er niets meer mee gedaan wordt. Beroepsgenoten kunnen er hun voordeel mee doen, het kan blik verruimend, verdiepend en inspirerend werken. Afgestudeerden die een verslag willen schrijven over hun onderzoek kunnen contact opnemen met de redactie; johan.vlaar@zonnet.nl

Het nieuwe jaar is weer begonnen. Een begin waarin de winter zich geïdeïd lijkt te houden en de herfst feilloos over kan gaan in de lente. De natuur is grillig, ze houdt zich niet aan de kaders waarbinnen wij haar willen plaatsen. Ze volgt haar eigen weg, doet haar eigen ding. Net zoals het leven. Hoe nauwkeurig je je pad ook uitstippelt, het leven zal altijd onverwachte wendingen geven aan je bestaan. Soms krijg je ineens de wind in de rug en vlieg je vooruit. Op andere momenten moet je geteisterd door zwaar weer en storm je weg zien te vinden. De seizoenen van het leven, ze kennen allemaal hun eigen hindernissen en hoogtepunten. En ze zijn onlosmakelijk verbonden met de vier seizoenen van de natuur. Dit nummer van Tussentijds gaat over

VAN
DE
REDACTIE

deze seizoenen. En we hebben daarbij dankbaar gebruikt gemaakt van de verschillende inzendingen die we hebben mogen ontvangen van onze leden. Ieder artikel verbindt op zijn eigen manier het leven met de natuur: door middel van kunst, tuinieren, een gedicht, wandelingen. De vier seizoenen blijken een prachtig aanknopingspunt te zijn voor allerlei overpeinzingen en levensvragen. Ze brengen structuur en ordening aan in ons leven en bieden houvast. We gaan er samen met de seizoenen weer een mooi jaar van maken, vol mooie, inspirerende en boeiende artikelen. We maken alvast een goed begin met deze uitgave. Wij wensen iedereen een spetterend 2014 toe met alle goeds. Met een hartelijke groet, namens de redactie, Marleen Kremers.

DRS. FREDA DRÖES, ALGEMEEN GEESTELIJK VERZORGER SINDS 1998, OUD-VOORZITTER EN LID VAN DE VERENIGING GEESTELIJK WERKERS ALBERT CAMUS EN LID VAN DE VERENIGING VOOR GEESTELIJK VERZORGERS IN ZORGINSTELLINGEN (VGVZ). SINDS KORT AANGESTELD ALS, VOORALSNOG WAARNEMEND, LID VAN HET ALGEMEEN BESTUUR VAN DE VGVZ:

“Wanneer geoogst wordt, hangt af van het gewas. Er zijn gewassen waarbij de oogst rond Pinksteren valt en er zijn er die in het najaar worden geoogst, de druiven voor de wijn bijvoorbeeld. Zonder twijfel zit ik in oogsttijd, maar of ik in de lente of in het najaar van mijn leven ben, dat is met mijn 62 jaar, nu er steeds meer mensen 100 worden, niet meer duidelijk. Mijn beroepsbestaan zit er over een paar jaar op, maar ook dat is met het huidige politieke beleid niet zeker. Het kan langer duren. Het deert mij niet.

Horzel

In oogsttijd ben ik, Freda Dröes, algemeen geestelijk verzorger sinds 1998, oud-voorzitter van de Vereniging Geestelijk Werkers Albert Camus en lid van de Vereniging voor Geestelijk Verzorgers in Zorginstellingen (VGVZ). Sinds kort aangesteld als, vooralsnog

waarnemend, lid van het Algemeen bestuur van de VGVZ. Freda Dröes, vele jaren horzel in de pels binnen de grote beroepsvereniging VGVZ. Op de barricade voor met name algemene geestelijke verzorgers maar ook voor HBO ers en vrijgevestigden. Wie had dat ooit gedacht, in het Algemeen Bestuur van de VGVZ? Hoelang is het geleden dat de VGW Albert



Camus door Ko Bordens, docent aan de HogeschoolInHolland (HIH), initiator van de opleiding Levensbeschouwing, Kunst,

Cultuur (LKK) aan de HIH, oud-dominicaan en Dominicuskerkganger en zo'n 100 anderen is opgericht? Statutair is dat op 10 oktober in het jaar 1995 geweest. Dat is nu 18 1/2 jaar geleden. Het doel van de vereniging is naar de statuten: “Het bevorderen en in stand houden van een multi-confessioneel en multi-cultureel platform van discussie en samenwerking

voor professionele werkers die zich hetzij in kerkelijke of institutionele setting, hetzij in een vrijgevestigde praktijk bezig-

houden in de functie van onderzoeker, opvoeder, counseler, raadgever, leidinggevende, vormingswerker, leraar of verzorger.”

Perspectief

Bij de oprichtingsbijeenkomst was ik niet aanwezig, omdat ik niet in het veld van de geestelijke zorg werkte, maar ik hoorde via een vriendin, Hanneke Snelder, nu lid van het bestuur van de Katholieke Sector van de VGVZ, die toen wel op dat terrein werkte maar niet in de bestaande structuren paste, over de oprichtingsbijeenkomst. Mede geïnspireerd door het bestaan van de VGW Albert Camus lonkte de geestelijk verzorging. Ik verlegde mijn perspectief ten dele van universitaire Vrouwenstudies Theologie naar de geestelijke verzorging. Pastoraat leek mij altijd al een mooi vak, maar dan zonder God en zonder herders, meer

‘WIE HAD DAT OOIT GEDACHT, IN HET ALGEMEEN BESTUUR VAN DE VGVZ?’

het begeleiden van mensen in hun leven, in de vreugde en in het verdriet ervan, geïnspireerd door onbenoembare energiestromen. Drie jaar later, in mei 1998, werd ik benoemd als algemeen geestelijk verzorger in het verzorgingshuis De Diem in Diemen. Op de vacature was ik geattendeerd door een collega van de theologische faculteit van de UvA, die getrouwd was met een geestelijk verzorger en die had gehoord dat de commissie aarzelde tussen het aanstellen van een katholiek of een protestants geestelijk verzorger. De directeur was snel gebeld. Zij zei dat ze met een sterke katholieke en protestantse bewonersgroep op zoek waren naar een oecumenisch ingesteld geestelijk verzorger. Ik zei: “ik ben theoloog maar niet protestant, niet katholiek belijdend, niet christelijk, maar wel bekend met deze geloofsachtergronden. Katholiek qua gezin waarin ik geboren ben en opgevoed, qua opleiding theologie, qua partner. Bekend met het protestantisme qua vooropleiding theologie aan de VU en een aantal vakken die wij van uit de Katholieke Theologische Universiteit Amsterdam (KTUA) liepen aan de theologische faculteit van de UvA. Bovendien ken ik beide geloven van dichtbij door mijn intensieve deelname aan de Interuniversitaire Werkgroep voor Feminisme en Theologie (IWFT) en mijn redactie-

lidmaatschap van het Tijdschrift Kosmos & Oecumene”.

Sector

De sollicitatiecommissie voor een geestelijk verzorger in De Diem, bestaande uit de directeur, een vrouw, twee protestantse dames en twee katholieke dames, nam mij aan. Dezelfde dag gaf ik mij op als lid van de Vereniging voor Geestelijke Verzorgers in Zorginstellingen (VGVZ). Een paar dagen later belde de voorzitter van de VGVZ, Ton Hanraths, mij op. Hij zei: je hebt bij denominatie ingevuld: algemeen, maar dat kennen wij niet in de VGVZ. Je bent toch katholiek van achtergrond. Mogen wij je invoegen bij de katholieke sector. Ik zei: “nee”. Hij zei: Er zijn veel katholieken die om allerlei redenen geen zending krijgen van de katholieke kerk. Wij hebben een uitzonderingscategorie voor hen gecreëerd. Zij kunnen gewoon deelnemen aan de Katholieke Sector. Ik zei: “maar ik wil niet deelnemen aan de Katholiek Sector. Ik beschouw mij niet als Rooms Katholiek. Hij zei: ook de oud-katholieken zijn lid van deze sector. De sector is meer katholiek in brede zin”. Het was verleidelijk om mij op grond van dit gegeven over te geven. Ik noem mij: algemeen. Dat doe ik bewust. Katholiek betekent letterlijk: staan voor het geheel, dat is in één woord: algemeen. Bijna niemand weet dat, maar omdat ik oecumenisch geschoold ben, weet ik dat wel. Zo

kon ik mijn katholieke wortels verbinden met mijn algemeen-zijn en omgekeerd hoefde ik in mijn algemeen-zijn mijn katholieke achtergrond niet te loochenen. Ik volhardde dat ik geen lid wilde worden van de Katholieke Sector. Mijn bovenstaande werkelijkheid zou niet zonder meer gezien en begrepen worden. Ik zou dus verkeerd begrepen en gezien worden als ik lid zou worden van de Katholieke Sector. Er moest een Sector Algemeen in het leven geroepen worden. Einde van het gesprek was dat Ton Hanraths zei: “als je hierin volhardt, kun je geen lid van de beroepsvereniging VGVZ zijn”. Ik werd dus uitgesloten van de VGVZ.

Generaal pardon

Na onderzoek vond ik een hele kleine beroepsvereniging voor geestelijk verzorgers in de ouderenzorg, Wout Huizing was secretaris van het bestuur. Zij namen mij wel aan als lid. Heel snel daarna fuseerde deze kleine beroepsvereniging met de grote. Alle leden werden met een generaal pardon voor de afwijkingen in opleiding en zending overgenomen door de VGVZ. Zo werd ik alsnog lid van de VGVZ op mijn eigen noemer. De eerste keer dat ik de rekening kreeg gepresenteerd stond vermeld op de factuur: lid Sector Katholiek. Ik heb meteen een briefje gestuurd met het verzoek dat te schrappen. Vanaf die tijd stond er –geheel tegen de statuten van de VGVZ- achter sector bij

mij niets ingevuld. Ik was in de VGVZ de enige die niet was ingedeeld in een sector.

Combinatie

Tegelijk werd ik lid van de VGW Albert Camus. Al heel snel nodigde voorzitter Ko Bordens mij uit bestuurslid te worden. Nog weer wat later hield Bordens op als voorzitter van het bestuur en Jannie de Langen als secretaris en vroeg het bestuur mij als voorzitter. Ik vroeg voormalig dominee Henk Schouten in het bestuur als secretaris. Hij zei: ja. In de eerstvolgende ledenvergadering werd ik benoemd als voorzitter en Henk Schouten als secretaris. Een tweede generatie binnen de VGW Albert Camus was aangetreden. Met veel plezier ben ik zes jaar voorzitter geweest, de maximale toegestane tijd. Mijn opvolgers waren achtereenvolgens: Lydie Vermeulen en Etje Verhagen. De combinatie van VGW Albert Camus voorzitter en VGVZ-lid was een mooie combinatie. Ik was altijd aanwezig op de Algemene Ledenvergadering van de VGVZ in juni. Daar roerde ik me op de punten waarvoor VGW Albert Camus opkwam: toelating van algemene geestelijk verzorgenden, HBO opgeleide geestelijk verzorgenden en vrije gevestigde geestelijk verzorgenden. In de VGW Albert Camus zorgde ik ervoor dat we als bestuur en vereniging

‘IK NOEM MIJ: ALGEMEEN. DAT DOE IK BEWUST.’

zo dicht mogelijk bij de VGVZ kwamen en bleven terwijl we tegelijk ook mogelijkheden schiepen voor onze leden binnen het in 1975 opgerichte Nederlands Verbond van Psychologen, Psychosociaal Therapeuten en Agogen (NVPA) en binnen de in 1995 opgerichte Vereniging Psychosociaal Werkenden (VPW). De laatste vereniging kwam voort uit de HBO opleiding Levensbeschouwing, Kunst, Cultuur van de HIH. VGW Albert Camus had een doel: zichzelf overbodig maken door in de bestaande beroepsverenigingen ruimte te creëren voor onze leden op bovengenoemde drie punten. Het was een overwinning toen de Stichting Kwaliteitsregister Geestelijk Verzorger (SKGV) niet alleen de leden van de VGVZ maar ook de leden van VGW Albert Camus ging registreren. Nog groter is de overwinning nu de kleine beroepsvereniging VGW Albert Camus (150 leden) fuseert met de grote beroepsvereniging VGVZ (900 leden). Er komt een Sector Algemeen. De naam is al gegeven: Sector Institutioneel Niet Gezondenen. De geboorte juich ik toe, de naam vind ik vreselijk. We worden gedefinieerd door wat we niet zijn en niet door wat we wel zijn.

Katharen

Mijn doctoraalscriptie ging over de katharen. Mijn stelling geïnspireerd door Michel Foucault was, dat als je een mens of een groep mensen beschrijft in termen van wat zij niet zijn, dit met een nieuw woord 'vernieten' genoemd kan worden en dat vernieten tenslotte leidt tot letterlijke vernietiging, uitroeiing. Zo is het gebeurd met de katharen en we moeten er alles aan doen dat dat niet met ons gebeurt. Waarom men niet gekozen heeft voor de naam Sector Algemeen, snap ik. De Sector zou waarschijnlijk binnen de kortste keren de grootste sector zijn van de VGVZ en daarmee de structuur van de VGVZ op het spel zetten. Uitgaande van de wijsheid van het huidige bestuur van de VGW Albert Camus en sluit ik me aan bij de Sector Niet Institutioneel Gezondenen als deze door de VGVZ opgericht wordt. Dat deze binnenkort opgericht wordt, is zeker, want er zijn vanuit de VGW Albert Camus al meer dan de benodigde 25 leden en ook binnen de VGVZ zitten leden die tot deze sector willen toetreden, bijvoorbeeld ik zelf. Ik heb mij – in antwoord op een oproep van VGW Albert Camus voorzitter Etje Verhagen in Tussentijds, gemeld bij haar als geïnteresseerde in een bestuurslidmaatschap van de Sector Institutioneel Niet-Gezondenen. Daarop heeft het bestuur van VGW Albert Camus mij gevraagd en het Algemeen Bestuur (AB) van de VGVZ mij aangesteld in het

AB van de VGVZ als waarnemer Sector Institutioneel-Niet-Gezondenen (SING). Waarnemend wil zeggen met spreekrecht, maar zonder stemrecht. Als de Sector is opgericht en de leden aanwezig op de oprichtingsvergadering mij, als bestuurslid van de Sector, die de Sector zonder last of ruggenspraak vertegenwoordigt in het AB, voordragen aan het AB en het AB de voordracht overneemt en mij voordraagt aan de AV en de AV van de VGVZ mij benoemt dan zit ik in het AB als gewoon lid met stemrecht (SING). Het is getrapt, maar zo gaat het in de VGVZ en daar valt veel voor te zeggen.

HBO

En hoe loopt het met de andere twee punten waar VGW Albert Camus voor stond en staat? Wanneer er 25 vrijgevestigden zijn in de VGVZ wordt er een Werkveld Vrijgevestigden opgericht. Mijn inschatting is dat dit niet lang op zich zal laten wachten. In de factuur die uitgaat van de VGVZ naar alle leden voor de betaling van het lidmaatschap zal elk lid kunnen aangeven of hij of zij (ook) vrijgevestigd is. Wat betreft het punt toelating van HBO bachelor tot de VGVZ als volwaardig lid. Dat punt is als inzet wat mij betreft een beetje achterhaald. Toen wij dat punt stelden was een academische opleiding theologie 6 tot 7 1/2 jaar afhankelijk van de denominatie, een HBO 2de graads opleiding 4 jaar, een HBO 1ste graads 6 jaar. Nu is de academi-

sche opleiding bachelor plus master 5 jaar, de HBO 2de graads nog steeds 4 jaar. Een master heb je tegenwoordig na een HBO bachelor in 1 jaar. Ik zou zeggen mensen met een HBO bachelor doe dat ene jaar en wordt volwaardig lid van de VGVZ die vast blijft houden zoals altijd aan de opleidingseis academisch gevormd of HBO eerste graads. En ja, ik blijf nog steeds vinden dat mensen met een HBO opleiding een anders rijke achtergrond hebben dan mensen die uitsluitend academisch zijn opgeleid: speelser, praktischer, dicht bij cliënten. Het is tijd om de VGW Albert Camus op te heffen. We hebben onze doelen bereikt. Ik voel de energie in mij stromen. Wat heeft het mij en anderen veel gekost. Al die jaren in de zijlijn, enfant terrible, luis in de pels, vriendschappen op het spel, altijd in de contramine. Wat doet dat met je karakter? Wat doet het met je welbevinden? Wat voelt erkenning goed! Dank aan een ieder die hieraan bijgedragen heeft. Chapeau voor de voorzitters Etje Verhagen en Simon Evers die hieraan leiding hebben gegeven. En ja, ik kan het niet laten. De volgende stap die onze beroepsvereniging moet zetten is samen met de NVPA en VPW in het psychosociale veld –misschien wel als één grote beroepsvereniging- werken aan een versterking van het veld van Welbevinden ten behoeve van onze cli-

EEN BESPIEGELING OVER DIENSTEN VAN DE GEESTELIJKE VERZORGING: RITUELEN, GEBEDEN, MAGIE EN MYSTIEK. ALLES OP ZIJN TIJD. ALLES MET BLOEMEN, VOOR DE GELEGENHEID. **DOOR JONNEKE BEKKENKAMP (DOCEERT RELIGIE EN LITERATUUR AAN DE UVA. PROMOVEERDE OP HOOGLIED EN MODERNE POËZIE ALS BRONNEN VAN THEOLOGIE (CANON EN KEUZE, 1993). OP DIT MOMENT WERKT ZE AAN EEN GROOTSCHALIG ONDERZOEK NAAR BLOEMEN IN DE NEDERLANDSE LITERATUUR VANAF 1800.)**



DE TUINEN VAN ZEN

'Geen echte winter, wel echte erwtensoep'. Een billboard langs de weg voor het Rijnlandziekenhuis in Leiden. Als de seizoenen van slag zijn, raken wij van slag. Ik tenminste wel. Ik wil een magnolia in maart, een klaproos in de zomer, een uitgebloeide paardenbloem in augustus en een toverhazeelaar in december. De wisseling van de seizoenen geeft ritme aan de schommelingen van het leven, en als het leven even anders loopt dan verwacht of gepland, dan heb ik graag dat de natuur mee doet. Als die dat niet doet, werkt dat vervreemdend. In "Ziekenhuistuin" beschrijft Judith Herzberg hoe raar het is om midden in de zomer, buiten in een ziekenhuistuin, je te realiseren dat binnen iemand op sterven ligt. De midzomer "met zijn overdonderende volte/bladgevaarte van zo moet het zijn" rijmt niet met de dood. "Alleen wie zelf sterft wordt expert", schrijft Herzberg, een paar regels later, maar ondertussen wordt van geestelijk verzorgers in ziekenhuizen wel verwacht om als expert zieken te troosten en stervenden te begeleiden. Waarin zijn geestelijk verzorgers expert? In het mensen helpen omgaan met onzekerheid? Kun je daar expert in worden? Ja en nee. Poëzie helpt. Praktische levenswijsheid helpt. Kennis van religieuze tradities helpt. En respect voor zieken en stervenden

zelf, als de echte deskundigen. In het kader van dit themanummer over de seizoenen een bespiegeling over vier diensten van de Geestelijke Verzorging, voor wie het leven even niet loopt zoals gehoopt, maar zoals het gaat: rituelen, gebeden, magie en mystiek. Alles op zijn tijd. Alles met bloemen, voor de gelegenheid.

Rituelen

Op de eettafel in mijn keuken staan altijd bloemen van het seizoen. In de zomer pluk ik die langs de kant van de weg, in de winter koop ik ze bij mijn een van mijn vaste bloemenkramen. Elk jaar in februari haal ik een enorme magnoliatak in huis. Dat ze dit jaar in december al te koop waren wil ik niet weten. Het binnenhalen en plaatsen van de magnoliatak, ik heb er een vaste vaas voor, is een ritueel. Twee weken lang kijk ik er naar en maak ik mee hoe de dikke, knokige takken tot leven komen, de bruine schellen van de knoppen vallen en wit-roze exotische tulpen naar buiten komen. Prachtig. Je voelt de kracht van het voorjaar. In juni pluk ik klaprozen. Ik zet ze op kleine vaasjes, verspreid over het huis, en een dag later vormen ze een ballet van hallucinerend rode feestelijkheid.

De paar augustusweken die ik ooit zelf als geestelijk verzorger in een ziekenhuis heb doorgebracht plukte ik bembloemen en zette die in grote vazen verspreid over de kapel. Niet iedereen was er even ge-

voelig voor, maar er waren patiënten die me vertelden dat het voor hen werkte. Hoe weet ik niet, maar wat Bert Schierbeek in De tuinen van Zen zegt, over de tuinen van Zen, raakt aan waar het om gaat: "Zen heeft vele wonderlijke tuinen aangelegd, zowel in de geest als in het landschap. (...) De Zenbuddhist laat daarin zien, (...) dat de natuur, na ingreep van de mens, na een geringe correctie, pas echt 'natuur' wordt. (...) Hij corrigeert de natuur, maar op zo'n manier dat hij haar voortdurend om zich heen heeft, als een bron van meditatie en inspiratie. (p.111)

Magie

In "Het zwijgen van planten" noemt de door mij bewonderde dichteres Wyslawa Swymborska het praten met planten even noodzakelijk als onmogelijk. In de toespraak die ze hield toen ze in 1996 de Nobelprijs voor de literatuur kreeg (opgenomen in de bloemlezing Einde en begin) noemt ze het kleine zinnetje 'ik weet het niet', de bron van alle inspiratie. Nergens zeker van zijn, en alles willen weten. Voor dichters, en zielzorgers, is dat een inspirerend uitgangspunt. Gewone stervelingen, zeker wanneer ze onverwacht in een ziekenhuis belanden, ervaren een doorbrekend inzicht van niet weten - niet weten wat hen overkomt en niet weten wat hen nog boven het hoofd hangt - eerder als een onaangename, dan als een heilzame schok. Ze zoeken houvast in toe-

komstvoorspellingen en in magische handelingen om het tij te keren: "Over situaties die tegelijkertijd onzeker en belangrijk zijn, willen mensen controle uitoefenen". Aldus de auteurs van Dat kan geen toeval zijn. "De mate waarin je controle kunt uitoefenen over dergelijke situaties is echter beperkt, dus in zekere zin proberen mensen het oncontroleerbare te controleren." (p.136). Michiel van Elk heeft het in De gelovige geest over illusies van controle die helpen in het dealen met toeval en onzekerheid. Hoe ze helpen weten we niet, maar ze helpen wel, en bloemen kunnen ook hier helpen. Een klavertje vier brengt geluk, en het aantal pluusjes dat blijft staan op een uitgeblazen, uitgebloeide, paardenbloemkop is veelzeggend. Leestip: De verborgen taal van bloemen van Vanessa Diffenbaugh. Anders dan de titel doet vermoeden fungeren bloemen in deze roman minder vaak als dragers van verborgen betekenissen en meer als dragers van geheime krachten.

Gebeden

Het interessante is, en ik baseer me hier op Van Elk, dat alle onderzoeken keer op keer laten zien dat gelovigen, zowel geestelijk als lichamelijk, gezonder zijn dan niet gelovigen. Ze zijn minder depressief, ervaren minder stress en hebben een lagere bloed-

druk. Of het effect nu gebaseerd is op fysiologische reacties, zoals bij meditatie, op neurologische effecten, zoals bij hallucinaties, op een andere levensstijl, (veel religies schrijven matigheid voor), of gewoon op een placebo effect, zoals bij toekomstvoorspellingen, geloven levert gezondheidsvoordelen op. Reden genoeg zou je denken om als geestelijk verzorger je technieken eigen te maken die zich hebben uitgekristalliseerd in godsdienstige en spirituele tradities. Toch is dat niet de praktijk. Christelijke geestelijk verzorgers hebben moeite met waarzeggen en magie, humanisten en ongebonden geestelijk verzorgers laten het bidden graag over aan hun christelijke en islamitische collega's. Ook hier kunnen bloemen helpen. (Her)lees De kleur Paars van Alice Walker: "Als je probeert te bidden, en een man floept op aan de andere kant, zeg hem dat hij op moet rotten, zegt Shug. Denk aan bloemen, wind, water, een grote steen." (p.198)

Mystiek

Wat veel mensen nu doen is bidden dat de wetenschap vooruitgang boekt, dat er nieuwe medicijnen komen die hen redden. Voor het geloof in God en het vertrouwen in priesters en dominees is een verering van de eigen gezondheid in de plaats gekomen en een bij-

na blind vertrouwen in medici. Jean Pierre Rawie heeft het in Vroeger was alles beter, behalve de tandarts, over onze "tamelijk kritiekloze houding jegens medicijnmannen. Dit komt doordat wij menen dat zij over leven en dood beschikken, wat natuurlijk nogal betrekkelijk is." (p. 68). Inderdaad. Dat brengt me op een laatste dienst die de Geestelijke Verzorger (is daar nu geen mooier woord voor?) in onzekerheid verkerende zieken en stervenden kan bieden: mystieke gelatenheid. Mystieke gelatenheid zit diep in alle religies, maar het meest onversneden toch wel in Zen. Als ik Zen in drie woorden zou moeten samenvatten, dan zou ik kiezen voor de prachtige titel van een oude bundel gedichten van Judith Herzberg, Doen en Laten, met het accent op laten, in deze tijd van doen. Voor wie niet vertrouwd is met het gedachtengoed van Zen is De tuinen van Zen van Bert Schierbeek, ik citeerde er boven al uit, een absolute aanrader. Hij legt op zijn Hollands uit wat Zen is, en maakt door zijn schrijverskwiteiten de paradoxen waarop Zen is gebaseerd, van zijn en niet-zijn, voelbaar.

NIET-DOEN

Een andere aanrader, van recenter datum, is De vermoeide Samenleving, een essay van de Koreaans-Duitse filosoof Byung-Chul Han. Als ik dit essay in een zin zou moeten samenvatten zou ik zeggen: niet elk zaadje draagt vrucht en dat

is maar goed ook. Volgens Han kent elke tijd zijn eigen ziektes. In onze eeuw zijn dat neuroziektes als depressie, ADHD, Borderline persoonlijkheidsstoornissen, het burn-out syndroom, pathologische toestanden die voortkomen uit een overmaat aan positiviteit. Wij leven in een tijd die arm is aan negatie, en daar zijn we niet beter van geworden. Het enig kruid dat volgens Han gewassen is tegen de ziektes van de prestatie maatschappij, is intensieve, contemplatieve aandacht. Wat wij weer moeten ontwikkelen is onze negatieve potentie, het vermogen tot niet-doen. Niet-doen, niet op elke prikkel ingaan, is niet passief, maar juist het toppunt van concentratie, van intensieve, contemplatieve aandacht. Aandacht voor de langdurige en langzame vormen die verborgen blijven voor de korte en snelle hyperaandacht. Intensieve, contemplatieve aandacht, brengt de verwondering terug in de wereld. De dingen beginnen aan de rand te vervagen, schemeren, trillen. Ze worden onbestemder, doorzichtiger, onzekerder. Mensen en dingen verschijnen in een gemeenschap die geen lidmaatschap of verwantschap nodig heeft. Het beeld dat Han daarbij oproept is dat van een Hollands stilleven: "die meestal Hollandse bloemenstillevens uit de zeventiende eeuw, waarin levensecht hier een kever, hier een slak, daar een bij en daar een vlinder op de bloesem zit, en hoewel geen ervan de aanwezigheid van de an-

dere zal vermoeden, is op dat ogenblik, in mijn ogenblik, alles bijeen". Ik heb nooit zoveel gehad met Hollandse bloemenstillevens. Wat me vooral stoort is dat ze zo 'onnatuurlijk' zijn: dagschone doet het echt niet op een vaas, en lissen en kruisbessen zijn niet tegelijk uit, respectievelijk rijp. De volgende keer dat ik in het Rijks ben zal ik er toch eens met andere ogen naar kijken. Misschien schuilt juist in dat door elkaar heen lopen van de seizoenen een geheim.

LITERATUUR:

VANESSA DIFFENBAUGH, DE VERBORGEN TAAL VAN BLOEMEN, HOUTEN: UITGEVERIJ UNIEBOEK, 2011 / BYUNG-CHUL HAN, DE VERMOEIDE SAMENLEVING, AMSTERDAM: VAN GENNEP 2012. / FRENK VAN HARREVELD, JOOP VAN DER PLIGT & BASTIAAN RUTJENS, DAT KAN GEEN TOEVAL ZIJN. DE PSYCHOLOGIE VAN ONS BIJGELOOF, NIEUW AMSTERDAM: UITGEVERS, 2013. / JUDITH HERZBERG, DOEN EN LATEN, RAINBOW POCKETBOEKEN, 1994. / MICHIEL VAN ELK, DE GELOVIGE GEEST, AMSTERDAM: BERT BAKKER, 2012. / JEAN PIERRE RAWIE, VROEGER WAS ALLES BETER, BEHALVE DE TANDARTS, AMSTERDAM: BERT BAKKER, 2013. / BERT SCHIERBEEK, DE TUINEN VAN ZEN, AMSTERDAM: DE BEZIGE BIJ, 1959. / ALICE WALKER, THE COLOR PURPLE, TRADE PAPERBACK, 1982. / WYSLAWA SZYMBORSKA, EINDE EN BEGIN, AMSTERDAM: MEULENHOF, 2011. / WYSLAWA SZYMBORSKA, HET MOMENT, AMSTERDAM: MEULENHOF, 2009.

'MISSCHIEN SCHUILT JUIST IN DAT DOOR ELKAAR HEEN LOPEN VAN DE SEIZOENEN EEN GEHEIM.'

[KNR.NL/DOCUMENTEN/SINGER.PDF](http://knr.nl/documenten/singer.pdf)

Een publicatie van Christiane Singer dat ook gepubliceerd is in *Benedictijns Tijdschrift* 2008/1: 30-38. Singer beschrijft in 'De seizoenen van ons leven' de weg die wij als mens hebben te gaan: vanaf de moederschoot naar de kindertijd, vanaf de adolescentie naar volwassenheid dat eindigt in de ouderdom. Deze doortocht door het leven beschrijft ze ook aan de hand van de levensseizoenen in twee grote tradities: de Vedische en de Joodse traditie.

[HTTP://WALKOFWISDOM.ORG/ORGANISATIE-WALK-OF-WISDOM/PELGRIMSBOEK.HTML](http://walkofwisdom.org/organisatie-walk-of-wisdom/pelgrimsboek.html)

Een vriendelijke en inspirerende website van Stichting de Walk of Wisdom, opgericht in 2011 door Damiaan Messing, Huub en Adelheid Kortekaas en Martijn Messing. De Walk of Wisdom is een pelgrimsroute-in-ontwikkeling die in 2015 in Nijmegen begint rond het idee dat alle mensen deel uitmaken van dezelfde aarde. De officiële opening van de route is augustus 2015 in de Stevenskerk van Nijmegen met een expositie van het getijden- en

pelgrimsboek *Seizoenen van het leven*. In dit boek vertellen bekende en inspirerende Nederlanders over hun levensbeschouwing afgewisseld door gedichten en schilderijen van levende kunstenaars.

[OUROBOUROS.BE](http://ourobouros.be)

Een website over een biologisch dynamisch tuinbouwbedrijf dat luistert naar de naam 'Ourobouros'. Twee mensen met een academische achtergrond kozen ervoor om zich meer met de natuur bezig te gaan

houden, op een biologische dynamische manier. Er wordt veel aandacht geschonken aan het kringloopdenken dat in de biologische landbouw zo belangrijk is.

[LEVENDEGESCHIEDENISONBEGRENSD.NL/CONTENT/JAARGETIJDEN_V_H_LEVEN.HTML](http://levendegeschiedenisnisonbegrensd.nl/content/jaargetijden_v_h_leven.html)

Prof. Dr. H.F.J. (Manfred) Horstmannshoff, Universiteit Leiden, beschrijft in het kort de Hippocratische geneeskunde aan de hand van de vier levensfasen. Kinderen worden in die opvatting als vochtig en warm beschouwd, jonge mannen als droog en warm, rijpere mannen als droog en koud en grijsaards als vochtig en koud.

[HTTP://DSpace.LIBRARY.UU.NL/HANDLE/1874/29968](http://dSPACE.LIBRARY.UU.NL/HANDLE/1874/29968)

Deze UvH-scriptie gaat over geestelijk gezond ouder worden. Tal van ethisch-filosofische inzichten uit de levenskunstliteratuur passeren de revue en dragen bij aan zinvol ouder worden: onder andere het actuele oeuvre van levenskunstkenner Joep Dohmen en de visies van Jan Baars op het nieuwe ouder worden. Ouder worden wil ieder-

een, maar niemand wil oud zijn. Hoe jezelf voor te bereiden op een goede ouderdom? Een tipje van de sluier: vijf voorwaarden zijn: (1) de natuurlijke behoeften vervullen, (2) waardering vanuit de gemeenschap, (3) autonomie, (4) het leven betekenis geven en (5) praktische wijsheid (bron: ethicus Frits de Lange). Deze humanistische zoektocht naar antwoorden blijft onvoltooid...

[WORTELSEN.VLEUGELS.NL](http://wortelsen.vleugels.nl)

Wat is er na de dood? Hoe ga je om met moeilijke dingen die je overkomen? Hoe belangrijk zijn andere mensen voor je? Vragen waar geen pasklare antwoorden op zijn, maar die belangrijker zijn dan ooit. In deze tijd staan we immers zelf voor de opgave 'betekenis' in het leven te ontdekken en vorm te geven. Zeker in de opvoeding kun je daar niet omheen. Op deze site vindt u onder andere meer informatie over het aanbod dat de auteurs hebben om u te ondersteunen bij het werken met dit materiaal.



OVERGAVE AAN HET LEVEN

IN HET BEGIN ZIJN WIJ ZACHT EN SOEPEL;
AAN HET EINDE WORDEN WIJ DROOG EN BREEKBAAR.

HET LEVEN LEERT ONS MEE TE GEVEN,
ZODAT WIJ DE MOEILIJKE MOMENTEN
VAN HET LEVEN KUNNEN DOORMAKEN.

KUN JE ALS EEN WILG ZIJN
EN MEEGAAN MET DE STORMEN VAN JE LEVEN?
KUN JE MEEGEVEN ALS WATER
EN STROMEN LANGS DE HINDERNISSEN OP JE PAD?

ONBUIGZAAM EN GESPANNEN TE BLIJVEN, MAAKT JE KWETSBAAR.
ZACHT EN SOEPEL TE ZIJN
ZAL JE DOOR DIT LEVENSSSTADIUM LEIDEN.

TAO VAN VERLIES EN ROUW



S
E
R
P
X
E
T
S
N
D
K

DE KRINGLOOP VAN HET LEVEN



De locatie Eckartdal van Lunet zorg, een instelling voor mensen met een verstandelijke beperking, heeft op haar terrein een begraafplaats. Sinds 2007 wordt hier niet meer begraven. Cliënten van de zorginstelling hebben aangegeven een plek te willen waar ze overleden medebewoners kunnen gedenken. Er is gekozen voor de ruimte achter de muur grenzend aan de begraafplaats. Het ontwerp bestaat uit 5 platen. De platen geven een eenvoudige voorstelling van een landschap met daarin een boom en zon. De zon doorloopt op de 5 platen een etmaal: van dageraad tot dageraad. In het landschap staat een boom die op de 5 platen ook een groeicyclus doormaakt. De 5 platen vormen zo een verhaal dat staat voor de seizoenen en de kringloop van het leven. Door verschillende

bewerkingstechnieken van de natuursteen kunnen de onderdelen gevoeld worden. Tegenover de platen staat een bankje. Een licht golvend pad leidt langs de platen richting de begraafplaats en een doorgang in de muur.

Beeldend kunstenaar Ada Wille maakte het ontwerp. De uitvoering is gedaan door Hans Leutscher. De invulling geeft vrije ruimte om in contact te komen met de eigen gedachten en gevoelens met betrekking tot de dood. Zowel individueel als in contact met bijvoorbeeld een geestelijk verzorger biedt deze plaats een warme plek voor goede herinneringen en verdriet.

Karin Seijdell, geestelijk verzorger

EEN WARME PLEK VOOR GOEDE HERINNERINGEN EN VERDRIET.

HIV EN REGENTIJD IN UGANDA

Op diverse manieren typeren wij stemmingen of fasen in het leven van de mens, naar de seizoenen van het jaar. De lente draagt beloftes in zich van het tot ontwikkeling komen van onze persoonlijkheid, talenten en ambities. De zomer staat voor het in de bloei zijn van ons leven. Voor de een is dit op jongere leeftijd dan voor de ander. Gelukkig krijgen veel mensen de kans om tot volle ontwikkeling te komen; helaas geldt dat niet voor iedereen. Zijn er periodes en situaties die ons bestaan op haar grondvesten doen trillen, dan spreken we over de stormen van het leven, naar de herfst. Los van leeftijd worden we allemaal met deze stormen geconfronteerd; meer of minder heftig. De thema's kunnen per leeftijd cq. -categorie verschillen. Als het de thema's van loslaten en afscheid nemen betreft, is de vergelijking met de winter voor de hand liggend. Het seizoen

van de verstilling, van kou en afsterven. De cyclus van opgaan, blinken en verzinken eindigt dan hier. Tot zover de metafoor van mogelijke fasen in ons leven langs de seizoenen, benaderd vanuit ons klimaat, onze cultuur.

Vrijwilligerswerk

Ik bereid me voor op een verblijf van een maand in een van de landen rond de evenaar waar ik gedurende een maand vrijwilligerswerk zal verrichten. Uganda, de parel van Afrika. De slogan van het project waaraan ik me verbond is dat van duurzame ontwikkeling. De vrijwilligers zijn werkzaam op het gebied van landbouw, gezondheidszorg, onderwijs, micro credit etc. Gezien het immense HIV probleem in dit land verwacht ik te kunnen ondersteunen bij activiteiten die betrekking hebben op HIV preventie zoals testen, vaccineren. Vanuit mijn interesse voor leven met deze ziekte nam ik me voor om me hier tijdens

mijn verblijf specifiek in te verdiepen. En inderdaad kreeg ik die kans. Door hier te zijn, te spreken met hulpverleners en mensen te ontmoeten die positief gediagnosticeerd zijn, ontstond een beeld en

een verhaal waarover ik in dit themanummer graag verslag doe.

Spanning

Dat HIV door mijn betrokkenheid bij een prikincident tijdens een vaccinatieprogramma zo dichtbij zou komen, had ik me niet kunnen bedenken. Een heftige situatie waardoor het beeld scherper werd en mijn verhaal zich verdiepte. Ondanks de spanning en de wanhoop die zich van je meester maakt op het moment dat je in je bestaan bedreigd wordt, is mijn verslag een verhaal van hoop geworden. Voor de Ugandeese, voor mij. Een verhaal over en van mentaal en fysiek sterke mensen in een prachtig groen land met gastvrije, vrolijk ogende bewoners, die in het hier en nu leven. Het is hun kracht, behoud en tevens hun zwakte. Hier zijn geen vier maar slechts twee seizoenen. Als gevolg van de leefomstandigheden en

ELLEN KRUYT ONTMOET
STERKE MENSEN IN EEN
PRACHTIG GROEN LAND
MET GASTVRIJE, VROLIJK
OGENDE BEWONERS, DIE IN
HET HIER EN NU LEVEN. HET
IS HUN KRACHT, BEHOUD
EN TEVENS HUN ZWAKTE.
HIER ZIJN GEEN VIER MAAR
SLECHTS TWEE SEIZOENEN.

‘DOOR EEN PRIKINCIDENT TIJDENS EEN VACCINATIEPROGRAMMA KWAM HIV HEEL DICHTBIJ.’



het klimaat is de gemiddelde leeftijd van de man 48, van de vrouw 50 jaar... Een land waar na malaria, HIV de ziekte is die in Uganda de meeste slachtoffers eist. Bij deze ziekte wordt het voor HIV verantwoordelijke virus overgedragen door onveilige seks, bloedcontact, van moeder op kind tijdens de zwangerschap en door borstvoeding. Eenmaal besmet, tast het virus het immuunsysteem aan. Hierdoor kunnen zich allerlei ziekten manifesteren. Vaak wordt pas later HIV als onderliggende oorzaak vastgesteld.

Testen

De overheid stimuleert haar inwoners tegenwoordig zich te laten testen op HIV. Lokaal worden regelmatig programma's met dit doel opgezet. Op een dag kunnen ruim driehonderd mensen getest worden. Op scholen, waar ook volwassenen welkom zijn en op consul-

tatiebureaus. Met de aanmeldingen loopt het niet storm. Er rust duidelijk een taboe op. Slechts 8% van de mensen staat geregistreerd als HIV drager, een op de drie heeft het.

Medicijnen om HIV te bestrijden worden na de diagnose gratis verstrekt, maar dan nog. Er wordt niet of nauwelijks over gesproken om diverse redenen. Een daarvan is, dat de gemiddelde Ugandees emotioneel zeer gesloten is. Andere redenen hebben te maken met de reactie op de diagnose: die van de ontkenning van de feiten of depressiviteit. Counselors bezoeken vooraanstaande mensen bij wie mogelijk besmetting aan de orde is, in de avond. Beter zo, dan geen consultatie.

De ziekte manifesteerde zich jaren geleden op grote schaal zonder dat men de herkomst kon herleiden, laat staan begrijpen. Het trof voornamelijk de generatie van de jong volwassenen, werkende mensen. Ze herstelden aanvankelijk niet van

malaria, kregen wonden die niet genazen, werden zieker, vielen af, kwamen hun verplichtingen thuis en op het werk niet meer na, wat leidde tot ontslag. Tenslotte overleed men.

Wezen

Zo viel een groot deel van deze generatie gewoon weg. Dat de omvang van de besmetting van HIV zo groot kon worden werd mede in de hand gewerkt door de polygamische samenleving. Het aantal wezen dat achterbleef was groot. De kinderen werden ondergebracht bij de grootouders, die geen werk hadden en dus geen inkomen. Een man vertelde me hoe zijn tante 13 volwassen kinderen had grootgebracht, waarvan ze zes zonen verloor aan aids. Hun kinderen werden bij haar ondergebracht, terwijl haar man eerder overleed. Dat de stress, armoede en wanhoop groot waren mag duidelijk zijn. Overleven wordt een probleem. Gevolg

van dit alles, naast het verdriet om hun grote verlies, is het onbegrip dat heerst over het zo plotseling en zo snel achter elkaar overlijden van de eigen kinderen. Het leidt tot warrige verhalen naar de buitenwereld. Tot op heden vraag je daarom de mensen liever niet naar hun aantallen kinderen, want de dood zou kunnen horen hoeveel het er zijn, om er vervolgens enkelen van op te eisen.

Keerzijde

Dan wordt, nu ongeveer 15 jaar geleden, de HIV verwekker geïsoleerd en de drug ARVS ontwikkeld. De overheid investeert in het verspreiden van kennis over en inzicht in de ziekte en hoe deze wordt overgedragen. Dit geeft een geweldige impuls aan ieders verantwoordelijkheidsgevoel en inzet met betrekking tot (seksueel) gedrag, maar ook aan het herstellen van een

TOT OP HEDEN VRAAG JE MENSEN LIEVER NIET NAAR HUN AANTALLEN KINDEREN.

gebrek aan eigenwaarde van de mensen die besmet zijn. De keerzijde van deze positieve impuls is het taboe dat er op komt te rusten: je bent er toch zelf verantwoordelijk voor...

Schoolmeisje

Een pastor, verbonden aan christelijke scholen benadrukt hoe zij en haar collega's zich inspannen om goed om te gaan met ziekten, met aids. Hoe zij als pastores van de Anglicaanse kerk thema's als gezinsplanning en ziekten als HIV bespreekbaar maken. Desondanks is er een reële kans dat zich, ondanks hun inspanningen, behandeling en begeleiding van met HIV besmette kinderen door hulpverleners, trieste situaties voordoen. Een concreet voorbeeld betreft een schoolmeisje dat trouw haar medicijnen slikt wat bij medestudenten wordt opgemerkt. Het risico op pesten moet niet worden onderschat, zo blijkt uit dit voorbeeld, waar de studente haar medicatie stopt als gevolg hiervan. De vatbaarheid voor ziektes was het onherroepelijke gevolg bij dit 16 jarig meisje dat vanaf haar prille jeugd werd behandeld. Uiteindelijk overleed ze alsnog. Een verhaal dat verdrietig maakt, boos en wanhopig. Als ik over ruim een week vertrek is het droge seizoen bijna ten einde. In termen van HIV besmetting is dit het seizoen van gebrek aan perspectie-

ven, het ontbreken van energie en initiatieven tot werken, het op zich nemen van verantwoordelijkheden, zich willen ontwikkelen. Kortom aan alles is gebrek.

Bewustwording

De eerste tekenen die de omslag van het seizoen aankondigen zijn die van bewustwording. De vraag naar wat er met je aan de hand is als je veelvuldig ziek bent maakt dat schoorvoetend een eerste stap wordt gezet en men zich laat testen. Als de uitslag daar aanleiding

toe geeft, worden volwassenen en kinderen toegeleid tot het kunnen en willen innemen van de medicatie en worden zij ondersteund bij het hervinden van een meer positieve levensinstelling. Als de medicijnen worden verstrekt en de mensen er in slagen deze dagelijks in te nemen is er, een beetje afhankelijk van de persoon, na twee tot drie maanden verandering zichtbaar. De mensen veranderen zoals de natuur tot leven komt tijdens het regenseizoen. Door de hulpverlening ziet men weer mogelijkheden

voor zichzelf en komen in de meest letterlijke zin tot leven.

Kloof

Ontwikkelings- en samenwerkingsprojecten richten zich naast de directe hulp op het overbruggen van de kloof die is ontstaan tussen het niet en wel weten. Tussen beschikbaarheid van kennis en hulpbronnen, de begeleiding, behandeling en de bereikbaarheid daarvan. Helaas is deze nog niet altijd voor iedereen binnen handbereik. Vooral de mensen in afgelegen gebieden zijn nog vaak uitgesloten van hulp. Armoede kent hier twee varianten: die van gebrek en die waaraan je doorgaat. Op de laatste spelen de lopende projecten in. Op die schrijnende situaties waar mensen geen geld hebben voor transport om naar gezondheidscentra te reizen en als gevolg daarvan dood dreigen te gaan. Uganda beschikt over de middelen om het hoofd te bieden aan de diverse uitdagingen die haar wachten. Daar gaan ongetwijfeld enkele generaties overheen, maar ze is zich bewust en bereid de volgende stap(pen) tot ontwikkeling te zetten. Een houding die wordt gesymboliseerd door de opgetrokken poot van de kraanvogel, centrale afbeelding in de nationale vlag. Dat is de goede en verwachtingsvolle boodschap van de regentijd in Uganda.



**CURSUS
PSYCHOSOCIALE ONCOLOGIE
VOOR GEESTELIJK VERZORGERS**

Start: 15 mei 2014
Meer informatie vindt u op: www.rinogroep.nl/M1404

St. Jacobsstraat 12-14 | 3511 BS Utrecht | T (030) 330 84 50 | E info@desk@rinogroep.nl

 RINO Groep
MENSENKENNIS

EEN VERHAAL DAT VERDRIETIG MAAKT, BOOS EN WANHOPIG.

ALS IK DOODGA...

AVOND OVER "VOLTOOID LEVEN" IN HET WITTE KERKJE TE MAASSLUIS. VERSLAG DOOR NANNEKE BEEKHUIS.

Met het gedicht 'Als ik doodga' van Remco Campert opent Maja Nieuwenhuis, oud-voorganger in dit kerkje, op donderdag 13 februari de avond met het belangrijke en bijzondere thema "Voltooid leven". Aansluitend wordt het liturgisch symbool aangestoken als teken van verbondenheid. Ook steekt zij een kaars aan voor de enige dagen geleden overleden oud-minister Els Borst, waarvan nu bekend is dat ze door een misdrijf om het leven is gekomen. Juist Els Borst, die zich zo heeft ingezet voor de euthanasiewet. En juist aan het begin

van de week van de euthanasie. Het is schrijnend en schokkend dat dit haar is overkomen. Maja vertelt iets over de Stichting Levensvragen Rijnmond, die samen met de Vrijzinnige Geloofsgemeenschap NPB deze avond heeft georganiseerd. Deze stichting houdt zich bezig met geestelijke verzorging en educatie m.b.t. goede zorg voor geestelijk welzijn. Dan introduceert zij de twee sprekers van de avond.

Doodswens

De eerste is Wouter Beekman. Hij is verbonden aan de NVVE (Nederlandse Ver-

ALS IK DOODGA
HOOP IK DAT JE ER BIJ BENT
DAT IK JE AANKIJK
DAT JE MIJ AANKIJKT
DAT IK JE HAND NOG VOELEN KAN

DAN ZAL IK RUSTIG DOODGAAN
DAN HOEFT NIEMAND VERDRIETIG TE ZIJN
DAN BEN IK GELUKKIG.

eniging voor Vrijwillige euthanasie). Ook was hij lid van de inmiddels opgeheven groep "Uit vrije wil", die via een burgerinitiatief aandacht heeft gevraagd voor mogelijkheden tot hulp voor ouderen bij het beëindigen van hun leven als zij dit als voltooid beschouwen. Deze groep (bekende) Nederlanders pleitte voor het legale recht om op een waardige manier te mogen sterven. Er was geen kamersteun voor helaas, alleen van D66. De heer Beekman legt uit wat onder een voltooid leven wordt verstaan. Alleen de persoon zelf kan bepalen of zijn of haar leven voltooid is. Er is een aantal aanleidingen: los van het leven raken, minder zingeving, isolatie, verlies van zelfstandigheid, lichamelijke of geestelijke achteruitgang, teleurgesteld zijn in de hulp en aandacht van anderen etc. Niet iedereen die zijn leven voltooid vindt heeft een

doodswens. Dit kan te maken hebben met kinderen of anderen, het kan strijdig zijn met ethische waarden, angst voor de dood speelt soms een rol of het feit dat mensen nog iets willen meemaken (de geboorte van een achterkleinkind bv). In Nederland is zelfmoord niet strafbaar. Men mag dus zonder hulp zelf een eind aan zijn leven maken. Het probleem is het verkrijgen van de middelen. De NVVE kan hierbij helpen. Hun voorwaarden om te helpen zijn: dat de vraag uit vrije wil gesteld wordt, weloverwogen en duurzaam. De heer Beekman besluit zijn zeer relevante verhaal met het aangrijpende relaas van een gehonoreerd verzoek tot euthanasie, waarbij hij zelf nauw betrokken was.

Verbintenissen

De tweede spreker is Erwin Kompanje. Hij is filosoof en werkzaam als klinisch ethicus in het Erasmus ziekenhuis in Rotterdam. Hij begint zijn betoog met de vraag naar de zin van het leven. Volgens hem zit die zin in de verbintenissen die mensen aangaan met materiële en immateriële zaken. Onder materiële zaken kun je verstaan de dingen die je bezit, onder immateriële de relaties die je hebt met mensen en andere levende wezens. In het leven is een aantal van deze relaties natuurlijk, zoals die

met ouders, broers of zussen. Andere relaties ga je aan, zoals met vrienden. Soms loopt het door elkaar, want familieleden kunnen soms ook vrienden zijn. Een verbintenis met vrienden maakt ge-

HET CENTRUM LEVENSVRAGEN RIJNSMOND WIL IN GESPREKSGROEPEN DE GEDACHTEWISSELING OVER VOLTOOID LEVEN EN EUTHANASIE VOORTZETTEN.

lukkig, en als een vriend overlijdt, geeft dat pijn, de verbinding is verbroken. Als er te veel verbintenissen verdwijnen, verliest het leven zijn zin en treedt ontzetting op. Het boeiende betoog van de heer Kompanje, wat nog wel een poos had kunnen doorgaan moest i.v.m. de tijd afgerond worden. Hij deed dat met een stukje van Marten Toonder, die ook geen zin meer zag in zijn leven door de ontzetting die hij ervoer. Hij zou graag het leven willen beëindigen, maar zag geen praktische mogelijkheid daartoe. Soms is het leven genadig, want vijf dagen later overleed hij.

Euthanasie

Hoogste tijd voor een korte pauze en daarna was er ruimte voor het debat.

Het panel werd gevormd door: Maja Nieuwenhuis, Cisca Peters (samen met Maja oprichter van de Stichting Levensvragen), Wouter Beekman en Erwin Kompanje. Het gesprek gaat voorname-

zou zijn voor hem. Dat had hij zelf ook met zijn vrienden gedaan (kostte wel veel tijd en nadenken).

Het onderwerp dementie komt aan de orde. De vraag wordt gesteld wat dementie eigenlijk is. Een ziekte, uiteraard, maar is het gedrag van veel z.g. normale mensen niet abnormaler dan dat van een dementerend iemand. Denk bijvoorbeeld aan het gedrag bij sportwedstrijden. Als iemand dement wordt en hij wil dan euthanasie, is hij te laat. Dan is hij niet meer wilsbekwaam. De vraag is wel of dement zijn lijden betekent. Dat hoeft zeker niet zo te zijn, volgens Kompanje. Beekman heeft schrijvende gevallen meegemaakt en ziet dit anders.

Kostbaarheid

Vanwege de tijd moet de boeiende en geanimeerde discussie beëindigd worden. Maja sluit de avond met de mooie en hoopvolle onderliggende betekenis van het Griekse woord "Geriatric", namelijk "ouderdom" en "kostbaarheid". Het getuigt van innerlijke beschaving en barmhertigheid om deze twee begrippen bij elkaar te houden in de ouderenzorg. Uiteindelijk moet hulp bij zelfdoding een daad van liefde zijn. Dat is het criterium.

IN DE HERFST VAN HUN LEVEN.....

Men kent het beroep van onafhankelijke GV in Spanje niet als zodanig. Voor de Nederlanders die in Spanje wonen en/of verblijven heeft dat verregerende consequenties. Als we het hebben over goede zorgverlening, dan hoort daar de zorg voor het spirituele en religieuze bij. De Spaanse zorginstellingen laten de spirituele en religieuze dimensies buiten het zorgaspect en GV is voor Nederlanders niet binnen de (privé) zorginstellingen aanwezig. GV in de zorg is in Nederland sinds 1 april 1996 juridisch verankerd in de kwaliteitswet zorginstellingen. Voor de Nederlandse overwinteraars of toeristen blijkt dat in Spanje niet geregeld te zijn.

Psychologie

Religieuze en spirituele zorg vallen buiten de zorgverzekering, waardoor het domein van de GV is overgenomen

door de Spaanstalige psychologie. Waar het de extramurale zorg betreft voor GV wordt nog explicieter vermeld dat die zorg behoort aan de lokale geestelijken (dominee, pastoor). Mijn onderzoek

SINDE 1960 ZIJN VEEL NEDERLANDSE GEPENSIONEERDEN VERTROKKEN NAAR SPANJE, OMDAT DE WARMTE EEN POSITIEF EFFECT HAD OP HUN GEZONDHEID. IRENE GODDERIJ DEED ONDERZOEK NAAR DE BEHOEFTE AAN ONAFHANKELIJKE GV IN DE ZORG VOOR NEDERLANDERS DIE IN DE COSTA BLANCA VERBLIJVEN EN HOE DIE GV WORDT INGEVULD.

naar de behoefte aan onafhankelijke GV voor Nederlanders in deze regio ben ik gestart in januari 2011 in Spanje. Als

vrijgevestigde en onafhankelijk GV heb ik in kaart willen brengen wat de behoefte aan GV in de zorg is bij de Nederlanders. Ik heb verschillende doelgroepen benaderd waar ik gesprekken mee heb gevoerd.

Mijn conclusie is dat de behoefte aan onafhankelijke GV in de zorg voor Nederlanders, zowel binnen als buiten

de zorginstellingen, groot te noemen is. De kerken spelen nog slechts een marginale rol. De meeste Nederlandse mensen zijn niet meer aangesloten bij een kerk en kunnen of willen geen beroep meer doen op ondersteuning vanuit een kerkgemeenschap. Tegelijkertijd hebben mensen bij verlies van gezondheid wel degelijk zingevingsvragen. Door een Spaanse psycholoog kunnen deze vragen onvoldoende behandeld worden, omdat het een totaal andere vakdiscipline betreft en omdat de Nederlanders de Spaanse taal onvoldoende spreken.

Ontwikkelingen

Ik geef eerst een kort overzicht van (Nederlandse) kerkelijke ontwikkelingen in Spanje, regio Costa Blanca, om daarna de huidige GV voor Nederlanders in deze regio te

RELIGIEUZE EN SPIRITUELE ZORG VALLEN BUITEN DE ZORGVERZEKERING.

schetsen. De religieuze context uit de jaren zestig zorgde er mede voor dat er voor de praktiserende Nederlandse gelovigen in deze Spaanse regio nog een grote behoefte bestond aan een Nederlandstalige zondagsdienst. De (katholieke) kerkelijke ontwikkelingen in Spanje was een geheel andere dan in Nederland. Pas na de dood van dictator Franco heeft ruimte kunnen ontstaan voor andere geloofsrichtingen. Het domein van de GV is zoals gezegd overgenomen door de (Spaanstalige) psychologie. Spirituele zorg voor Nederlanders wordt, op een heel enkele uitzondering na, niet geleverd. De professionele Geestelijke Verzorging zoals wij die in Nederland kennen en in iedere zorginstelling gewaarborgd wordt is in Spanje onbekend. Mijn onderzoek betreft vooral de privé-zorginstellingen omdat zij voornamelijk de Nederlandse patiënten krijgen.

Behoefte

De protestanten hebben sinds augustus 1997 een eigen kerkgebouw, "Het Anker". Er wordt geen onderscheid gemaakt naar kerkelijke afkomst van de bezoekers, het is een echte oecumene. Belangrijk is elkaar ontmoeten in en rond de kerkdienst en het is nu anno 2014 nog steeds een actieve en bloeiende gemeenschap

waar een pastoraal team werkzaam is, bestaande uit vrijwilligers, die de bij hen aangesloten leden op verzoek thuis en in zorginstellingen bezoeken.

IRENE GODDERIJ,
VRIJGEVESTIGD GEESTELIJK
VERZORGER, WILDE NA
HAAR PENSIOEN ACTIEF
BEZIG BLIJVEN MET HAAR
VAK EN WERKT SINDSDIEN
AAN EEN ONDERZOEK
NAAR DE BEHOEFTE AAN
GV BIJ NEDERLANDERS DIE
WONEN OF VERBLIJVEN
AAN DE COSTA BLANCA IN
SPANJE. VAN HAAR HAND
VERSCHEEN DIT INGEKORTE
VERSLAG.

De voorganger van deze gemeente is meestal een emeritus of gepensioneerde predikant, die op verzoek bereid is twee of drie maanden dienst te doen. De bezoldiging van de predikant bestaat

uit kosteloos wonen in een door de kerkgemeenschap aangeschafte woning en het zijn predikanten die de eredienst leiden en die meestal werk en overwintering combineren. Uit mijn gesprekken met deze geledingen is gebleken dat alleen de protestante gemeenschap op vrijwillige basis nog pastorale zorg verleent aan mensen die tot hun leden worden gerekend. Bij de katholieken was het een katholieke priester, Johannes Josephus Dellepoort (1910-1979), die voor herstel van zijn gezondheid in 1970 enige tijd naar Spanje ging. Daar bemerkte hij dat er aan de zuidkust van Spanje duizenden katholieke Nederlandstaligen woonden zonder enige geestelijke zorg. Hij legde de grondslag voor het toeristenpastoraat in Zuid-Spanje. De kerk waar de Nederlandse katholieke gemeenschap gebruik van kan maken is de parochie (Nuestra Señora del Mar) in Benidorm. Als Nederlanders behoefte hebben aan het verkrijgen van de sacramenten of het leiden van een uitvaartdienst door een Nederlandse priester, blijkt dit vanwege het priestertekort in de praktijk moeilijk haalbaar. Desondanks zijn er nauwelijks Nederlandstalige gepensioneerde priesters te krijgen die voldoen aan het door de parochie gewenste profiel en die gedurende enkele maanden per jaar zich in willen zetten voor de katholieke Nederlanders in deze regio. Voor

sacramentele zorg zijn de katholieke Nederlandstaligen aangewezen op een (bereikbare) Spaanstalige priester of de hier verblijvende Nederlandstalige priester. De katholieke gemeenschap verleent nagenoeg geen pastorale taken meer. Nederlanders die niet (meer) aangesloten zijn bij een kerkgemeenschap vallen volledig buiten de boot bij de behoefte aan GV in Spanje.

Officieel

Een ander belangrijk aspect dat van grote invloed is geweest op de zorgverlening voor Nederlanders in Spanje heeft te maken met de Nederlandse zorgverzekeringswet. Deze wet maakte het vóór 2006 aan Nederlandse gepensioneerden mogelijk om zich permanent en officieel in Spanje te vestigen, de zg. 'Residenten'. Deze Nederlandse residenten waren in Spanje goed verzekerd voor de zorg, waardoor aan de Costa Blanca vanaf de jaren tachtig een enorme ontwikkeling heeft plaats gevonden waar het privé-zorginstellingen betrof zoals ziekenhuizen, verpleeg- en zorginstellingen, huisartsen, specialisten, thuiszorg, tandartsen, georiënteerd op o.a. Nederlandse gepensioneerden. Dat was mogelijk tot 1 januari 2006. Toen kwam er

een kentering door de veranderingen binnen het Nederlandse zorgstelsel. Nederlandse inwoners van Spanje konden zich niet langer in Nederland verzekeren voor de zorg als zij niet in Nederland woonachtig waren. In de praktijk betekende dit dat vele Residenten opeens terug moesten naar Nederland als ze aanspraak op zorg wilden maken. Want vanaf die datum kon men als gepensioneerde in het buitenland geen aanspraak meer maken op een Nederlandse zorgverzekering, ook niet als men pensioen of andere uitkering uit Nederland kreeg. Het leidde ertoe dat velen zijn teruggekeerd naar Nederland, een ander deel nu niet meer officieel in Spanje woont of geregistreerd staat maar nu in Nederland een officieel woonadres heeft en toch permanent in Spanje verblijft (de zg. niet-Residenten), en weer anderen die nu als zg. overwinteraars (long-stay-toeristen) in deze regio verblijven. Zij komen in het najaar een aantal weken, gaan met de feestdagen terug naar Nederland om vervolgens weer half januari terug te keren naar Spanje tot aan het begin van de zomer. Zij staan in Spanje nergens geregistreerd, maken wel gebruik van Spaanse voorzieningen en verblijven op een camping of huren voor korte termijn een huis of appartement. De

residenten moesten zich nu vanaf 2006 in Spanje zelf voor de zorg gaan verzekeren en dat leidde ertoe dat men onder de zorg van de Spaanse ' Seguridad Social ' viel en men geen aanspraak meer kon maken op de (kwalitatief betere en veelal Nederlandstalige) zorg van de privéziekenhuizen, tenzij men zich privé bijverzekerde. Men kreeg hierdoor te maken met lange wachtlijsten. Dit heeft tot schrijnende situaties geleid, behandeling door privéverzorgverleners was niet meer mogelijk en men moest verder reizen voor zorg en behandeling via de Spaanse staatsziekenhuizen.

Bekostiging

De veranderingen binnen de zorgverzekeringswet zijn belangrijk voor mijn onderzoek i.v.m. de bekostiging van een onafhankelijk Geestelijk Verzorger. In Spanje is geen sprake van de uitvoering van de Nederlandse kwaliteitswet voor de zorg, ook als patiënten nog in Nederland verzekerd zijn, omdat de Spaanse wetgeving hier van toepassing is. In Nederland wordt GV bekostigd door de zorginstelling maar ook hier staat de financiering van het vak onder druk. Niet alleen de financiering van de inzet van deskundige GV in Spanje blijkt een groot probleem te zijn, ook streeft men er bewust naar het vak onder te brengen bij psychologie omdat men onafhankelijk van de kerk wil zijn. Hospices zijn in deze

regio in Spanje onbekend en in Spanje is passieve en actieve euthanasie wettelijk verboden. Als GV heb ik schrijnende situaties meegemaakt, omdat palliatieve zorg nog vaak ontbreekt. Mijn functie als onafhankelijke GV vervul ik zowel intra- als extramuraal. Twee dagen per week werk ik in een privé zorginstelling voor Nederlandse patiënten en hun familie en daarnaast benaderen cliënten mij persoonlijk via verwijzingen of omdat ze via de media, netwerken etc. op mij attent zijn gemaakt. Het werk bestaat vooral uit het prioriteit geven aan 'een pastoraat van aanwezigheid 'en mijn taken zie ik vooral als begeleiden en het verlenen van hulp aan Nederlandse patiënten en hun familie, veelal gebaseerd op gesprekken over zingeving. Want mijn hulp en begeleiding richt zich vooral op fundamentele vragen over ziekte en gezondheid, dood en leven, en op de verwerking van de situatie waarin de (zieke) Nederlanders verkeren. Het verzorgen van religieuze diensten en verschillende (liturgische) activiteiten zoals een uitvaartplechtigheid, rouw- en herdenkingsbijeenkomsten, ziekenzalvingen, bezinningsbijeenkomsten zijn door mij eveneens (incidenteel) toegepast. Daarnaast heb ik als onafhankelijke GV gezorgd voor contacten met andere zorgverleners binnen de instelling, heb ik een bijdrage geleverd aan het individueel zorgplan

dat voor de patiënt of bewoner wordt besproken/opgesteld, heb ik gefungeerd als vertrouwenspersoon voor medewerkers van de zorginstelling en heb ik in de zorginstelling een belangrijke bijdrage geleverd aan de discussies over de ethische opvattingen van de instelling wat betreft het taboe van de dood. Andere belangrijke taken van de onafhankelijke GV zijn: het onderhouden van contacten met kerken en levensbeschouwelijke instellingen, collega's, patiëntenverenigingen, thuiszorgorganisaties en andere betrokkenen. Dit alles blijkt in Spanje niet eenvoudig te zijn omdat de invloed van de katholieke Spaanse kerk nog volop aanwezig is in allerlei structuren.

Horizon

In de herfst van hun leven zijn vele Nederlanders naar zonniger oorden vertrokken. Zolang men gezond is denkt men niet aan de donkere wolken die de herfst van het leven kunnen gaan overschaduwen als er een beroep gedaan moet worden op zorg en de eindigheid van het leven aan de horizon verschijnt. Juist dan kan een Nederlands- (en Spaanstalige) onafhankelijk GV veel voor deze mensen betekenen.

Film: La vie d'Adèle

Regisseur: Abdellatif Kechiche

Recensent: Johan Vlaar

Wat als de natuur van de mens van slag is en niet volgens de 'normale' weg verloopt? Als je niet weet wat je overkomt maar de natuur de bovenliggende partij is? De natuur is dan woest, ongeordend, niet gecultiveerd, zullen wij dan zeggen. Echter behoort het ook tot de werkelijkheid in deze wereld waar we mee geconfronteerd worden. Deze Franse film gaat over het leven van Adèle, een jonge vrouw die niet weet of haar voorkeur nu naar jonge vrouwen en/of jonge mannen uit gaat. In haar seksuele belevenissen met een jongeman voelt zij niet de passie en hartstocht die zij met mensen van haar eigen geslacht wel denkt te hebben. Adèle voelt zich seksueel aangetrokken tot Emma, een jonge vrouw met blauw geverfd haar. Het blauw geverfde haar geeft een mooie symboliek weer van het contrast tussen de karakters van de jonge vrouwen. Blauw is de kleur van de hemel. Het is een verkoelende kleur, die vrede en rust geeft, en geloof in jezelf en anderen. Blauw bevordert communicatie en zelfexpressie en het opent onze geest voor andere werkelijkheden. Ook stimuleert het ons gevoel voor muziek en kunst, en het trekt ons uit de sleur van alledag. Het blauw geverfde haar

UP TO DATE (1)

van Emma is dan ook veelzeggend. Een ander symbolisch moment is het diner dat Adèle bereid had ter ere van Emma en waar Emma ook haar kennissenkring voor uitgenodigd had. Dit diner zie ik als een verwijzing naar het Laatste Avondmaal. Adèle offert zich op om dit maal voor te bereiden én op te ruimen in een milieu dat niet het hare is. Meer nog dan deze verwijzingen zijn de veranderingen in Adèle zelf die zij moet ondergaan. Zij moet lijden omdat er een einde kwam aan haar relatie. Zij voelt zich alleen en in de steek gelaten en zoekt (seksuele) vriendschap bij een jongeman. Een gedragsverandering, na een periode van bezinning, komt tot stand waarna zij zich bevrijd voelt en het goed is zoals het nu is. Treffend is het open einde van de film waarin een jongeman op zoek gaat naar Adèle en de regisseur de verbeelding van de kijker laat spreken, wat mij aan de Emmaüsgangers doet denken.

Deze film confronteert de kijker met dat wat 'anders' is, met dat wat we maar ten dele kunnen doorgronden, maar wat wel tot onze werkelijkheid behoort. Een werkelijkheid die in de film tot uitdrukking gebracht wordt doordat we een glimp van het religieuze mogen opvangen, mits je je daarvoor kunt openstellen en van bewust kunt zijn. Minpuntje zijn de hoeveelheid vrijscènes die in beeld werd gebracht, ik voelde mij er ongemakkelijk bij evenals de andere kijkers die in de zaal aanwezig waren. De boodschap was duidelijk: Adèle bevond zich in een turbulente fase van haar leven door haar 'anders' zijn. Haar natuur laat zich niet zo gemakkelijk cultiveren maar behoort wel tot deze werkelijkheid. Kortom: de film laat ons getuige zijn van een turbulent levensseizoen.

Film: Stories we tell

Regisseur: Sarah Polley

Recensent: Marleen Kremers

Michael en Diane waren twee geliefden met totaal verschillende karakters. Michael was rustig en introvert. Diane daarentegen was luidruchtig en de gangmaker van ieder feestje. Ze trouwden samen en kregen kinderen. Hun jongste dochter besloot om een documentaire te maken van het leven van haar moeder. Ze interviewt gezinsleden en vrienden apart op haar eigen frisse manier waardoor bij ieder van hen de verhalen, herinneringen en emoties over moeder loskomen. Je mag een kijkje nemen in het leven van deze mensen terwijl ze op de bank of aan de keukentafel zitten, in hun eigen vertrouwde omgeving. Dit zorgt voor een gevoel van intimiteit en nabijheid. De beelden van de interviews worden afgewis-

MENSEN KUNNEN ZICH ZO VERLIEZEN IN HET ZOEKEN DAT ZIJ NIET TOT VINDEN KOMEN.

seld met videobeelden van Diane van vroeger. De diversiteit aan vertellers levert verschillende invalshoeken en interpretaties op van het verhaal. Gaandeweg leert de kijker het gezin steeds beter kennen en komen ook de minder mooie kanten van het leven naar boven. Terwijl het verhaal zich ontvouwt blijkt pas hoe groots en gecompliceerd het leven van Diane was. En hoeveel invloed ze heeft gehad op zoveel verschillende personen die allen hun eigen herinneringen aan haar koesteren. 'Stories we tell' is een documentaire over leven, het leven van een familie, het leven van één vrouw. Een vrouw die te vroeg gestorven is maar die wordt herinnerd in de bloei van haar leven. Haar verhaal brengt een hele lading emoties met zich mee die de filmmaker aangrijpend in beeld weet te brengen. Het is mysterieus en naar mate het zich verder ontrafelt wordt de kijker steeds nieuwsgieriger naar de moeder, actrice, vrouw en minnares Diane. Verschillende seizoenen van mensenlevens worden belicht in deze film.

Boek: *De vier seizoenen van het leven*

Auteur: Erik Galle

Recensent: Marleen Kremers

Ieder mens bewandelt zijn eigen pad. Soms loopt het pad recht, soms krom en overal liggen hindernissen op de loer. Het doorlopen van deze levensweg en de innerlijke groei die daarmee gepaard gaat, kent verschillende stadia in de visie van Maurice Zundel, Zwitsers theoloog en mysticus (1897 – 1975). De opeenvolging van de vier jaargetijden is een zeer geschikt symbool om deze groei in kaart te brengen. Ieder jaargetijde heeft zijn eigen kansen en uitdagingen en ze zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Op onnavolgbare wijze is Zundel erin geslaagd om het mysterie van God in verband te brengen met dat van de mens stelt auteur Erik Galle, priester en psychotherapeut. Hij ziet Zundel als een inspiratie voor ieder die zoekende is op zijn levensweg. Galle kiest ervoor om het boek te laten beginnen met de herfst. Dit doet hij in navolging van Zundel, die stelt dat het

uitgangspunt van de spiritualiteit ligt in het zich zelf openbreken, zichzelf geven. En de herfst past daar perfect bij: het doorgeven van het leven door zichzelf te geven. Zoals de bloemen hun zaden laten vallen in de aarde en zelf sterven en in de lente de cyclus weer opnieuw begint. Galle geeft aan het begin van ieder hoofdstuk een boeiende analyse van onze cultuur, psychologie en filosofie. Dit vormt de basis van het boek. Vervolgens verbindt hij deze analyse met het gedachtegoed van Zundel, dat na bijna 40 jaar nog steeds verassend actueel blijkt te zijn en ons voert naar de verborgen wortels van ons mens-zijn.

Boek: *Wortels en Vleugels*

Auteur: Nanda van Bodegraven

Recensent: Maja Nieuwenhuis en Cisca Peters

Hoe ga je om met moeilijke dingen die

je overkomen? Hoe belangrijk zijn andere mensen voor je? Wat is er na de dood? Wat voor persoon wil je zijn als je oud bent? Vragen waar geen pasklare antwoorden op zijn, maar die belangrijker zijn dan ooit. In deze tijd staan we immers zelf voor de opgave 'betekenis' in het leven te ontdekken en vorm te geven. Zeker in de opvoeding kun je daar niet omheen. Al filosoferend met kinderen op zoek gaan naar betekenis en hen verbaal weerbaar maken.

Dit boek is bedoeld voor opvoeders, zowel ouders als beroepskrachten, die met (hun) kinderen van zes tot twaalf jaar vragen over het leven willen onderzoeken. Door verhalen uit jeugdliteratuur en mythen, creatieve activiteiten en gesprekken kun je ontdekken wat betekenisvol voor je is. Zo zijn voor veel mensen verbindingen met anderen essentieel. Maar

UP TO DATE (2)

ONTREDDERING, VERWARRING, NIET-WETEN ZIJN VOORWAARDEN OM HET GODDELIJKE TE ONTVANGEN.

bijvoorbeeld ook jezelf willen ontwikkelen, leren accepteren wat je niet in de hand hebt, de natuur, helden en ideeën over leven na de dood kunnen onderdeel zijn van je eigen 'betekenisverhaal'. Gewone dingen in het dagelijks leven vormen in deze aanpak wel steeds het aanknopingspunt.

- Bedenk een symbool voor zelfvertrouwen en klei hier een amulet van.
- Houd een verkiezing van de bijzondere dieren die je kent.
- Maak een strip over het ontstaan van de aarde.

In dit boek vind je 21 thema's met activiteiten waarin kinderen leren hun eigen betekenisverhaal te vertellen. De thema's zijn ook los te gebruiken, bijvoorbeeld bij een ingrijpende gebeurtenis die zinvragen oproept; thuis, in de klas, op de naschoolse opvang of in de jeugdzorg. Daarnaast bieden de activiteiten een mogelijkheid om onderwerpen die normaal gesproken zwaar of moeilijk lijken op een toegankelijke en speelse manier met kinderen te bespreken. In de handleiding in dit boek vind je aanwijzingen om kinderen hierin volop ruimte te geven voor hun eigen gedachtegang. Er is ook aandacht voor het begeleiden van gesprekken met een groep kinderen door beroepskrachten in een opvoedingssituatie.

Nanda van Bodegraven en Tamar Kop-

UP TO DATE (3)



mels (K2, Brabants kenniscentrum jeugd) schreven eerder samen DenkExpres, filosoferen met kinderen en Kriebels in je hersens, activiteiten en gesprekken met

jonge kinderen. Nanda van Bodegraven publiceerde daarnaast nog Spelenderwijs filosoferen met kinderen en Kinderen en...filosofierend ontdekken.

Het boekje schatgraven (maak een schatkaart van je leven) is door Nanda van Bodegraven geschreven in 2005 en de handleiding bij dit boek is geschreven namen de stichting V-LINK en de vrijzinnige geloofsge-meenschap NPB en nog te bestellen via ciscapeters@hotmail.com
Zie ook www.wortelsenvleugels.nl

EEN AVONTUUR, EEN REIS MET VAGE AANWIJZINGEN OVER DE ROUTE EN HET DOEL.

PSYCHOSOCIALE ONCOLOGIE VOOR GEESTELIJK VERZORGERS

OPZET: CURSUS

ORGANISATOR: RINO GROEP UTRECHT

DOEL: BASISKENNIS ONCOLOGIE EN DE FYSIEKE GEVOLGEN VAN KANKER EN BEHANDELINGEN DAARVAN OP DE PATIËNT IN ALLE FASEN VAN HET ZIEKTEPROCES. HANTEREN VAN SPECIFIEKE ASPECTEN VAN GEESTELIJKE VERZORGING AAN KANKER-PATIËNTEN EN HUN SYSTEEM. KENNIS VAN PSYCHOSOCIALE FACTOREN EN ZINGEVINGSVRAGEN BIJ KANKER IN ALLE FASEN VAN HET ZIEKTEPROCES

HERKENNEN VAN PSYCHOPATHOLOGIE EN HANTEREN DAARVAN BIJ KANKERPATIËNTEN EN HUN SYSTEEM. POSITIONEREN VAN GEESTELIJKE VERZORGING IN ONCOLOGISCHE ZORGVERLENING ZOWEL IN DE EERSTE ALS IN DE TWEEDE LIJN: NAAR DE PATIËNT EN HET SYSTEEM TOE EN IN DE SAMENWERKING MET ANDERE ZORGVERLENERS

DOELGROEP: GEESTELIJK VERZORGERS WERKZAAM IN INSTELLINGEN OF IN DE EERSTELIJN, DIE WERKEN MET KANKERPATIËNTEN EN HUN NAASTEN.

SELECTIECRITERIA: OPLEIDING OP WO- OF HBO-NIVEAU IN OVEREENSTEMMING MET DE CRITERIA DIE AANSLUITING GEVEN BIJ DE BEROEPSVERENIGINGEN VGVZ DAN WEL VGV 'ALBERT CAMUS'.

ACCREDITATIE EN ERKENNING: DE CURSUS IS ERKEND DOOR DE SKGV EN TELT VOOR 6 PUNTEN. DE CURSUS IS ONTWIKKELD IN AFSTEMMING MET DE NVPO: NEDERLANDSE VERENIGING VOOR PSYCHOSOCIALE ONCOLOGIE.

INHOUD: BIJ DEZE BASISCHOLING WORDEN DE ONDERWERPEN AANGEREIKT IN DE INDELING ACUTE, CHRONISCHE EN PALLIATIEF/TERMINALE FASE. DE VOLGENDE ONDERWERPEN KOMEN AAN BOD: KENMERKEN VAN DE INVALSHOEK VAN DE GEES-

TELIJK VERZORGER WERKZAAM MET KANKERPATIËNTEN MEDISCHE ASPECTEN, EFFECT DAARVAN OP BETEKENISGEVING EN BELEVINGSWERELD VAN DE PATIËNT INDELING IN FASEN IN HET ZIEKTEPROCES: ACUUT, CHRONISCH, PALLIATIEF EN TERMINAAL SPIRITUELE EN PSYCHOSOCIALE ASPECTEN BIJ KANKER IN DE VERSCHILLENDE FASEN VAN HET ZIEKTEPROCES.

SCHOLING EN VORMING

INLEVERDATUM VOLGENDE NUMMER:
15MEI 2014

LITERATUUR: PSYCHOLOGISCHE PATIËNTENZORG IN DE ONCOLOGIE, HANDBOEK VOOR DE PROFESSIONAL; J.C.J.M. DE HAES, L.M. GUALTHÉRIE VAN WEEZEL, R. SANDERMAN. ISBN: 9789023245056, UITGEVERIJ VAN GORKUM. DAARNAAST ONTVANGT U EEN READER.
DATA EN LOCATIE: 3 DONDERDAGEN VAN 9.30-16.30 UUR BIJ DE RINO GROEP IN UTRECHT, START 15 MEI
KOSTEN: € 750 INCL. READER EN LUNCH
INFORMATIE: WWW.RINOGROEP.NL/M1323

WIE BETAALT DE GEESTELIJKE VERZORGING BUITEN DE INSTELLING?

OPZET: PRESENTATIE VAN MODELLEN ZOALS WMO, ONDERSTEUNER HUISARTSENPRAKTIJK, AFGELEIDE FUNCTIE (PSYCHOTHERAPIE, AGOGIE) NA DE PAUZE OVERLEG IN VIER GROEPEN

ORGANISATOR: VGVZ

DOELGROEP: GEESTELIJK VERZORGERS

DATUM EN TIJD: 4 APRIL, 14.00 – 17.30 UUR

LOCATIE: HET VECHTHUIS, JAGERSKADE 13-15, 3552 TL UTRECHT

INFORMATIE: RSMEETS@VGVZ.NL

BEGELEIDE INTERVISIE VOOR VRIJZINNIGE GEESTELIJK VERZORGERS EN VOORGANGERS (TWEEDAAGSE)

THEMA: VERLIES- EN ROUWVERVARIËN

SUPERVISOR: PROF. DR. HETTY ZOCK

DATA: DINSDAG 27 MEI EN DINSDAG 16 SEPTEMBER 2014, TELKENS VAN 10-16 UUR

GROEPSGROOTTE: ACHT À TIEN DEELNEMERS

VOORBEREIDING: VAN DE DEELNEMERS WORD VERWACHT DAT ZIJ TEVOREN LITERATUUR BESTUDEREN EN HUN INBRENG VAN CASUÏSTIEK VOORBEREIDEN (IN TOTAAL 16 UUR VOOR DE TWEE CURSUSDAGEN). NADERE RICHTLIJNEN EN OPDRACHTEN VOLGEN VÓÓR 1 APRIL.

WERKWIJZE: TIJDENS DE TWEE DAGEN DIE DEZE CURSUS BESLAAT, BESPREKEN WE CASUÏSTIEK DIE DE DEELNEMERS INBRENGEN ROND VERLIES EN ROUW. DAARNAAST WORDEN THEORIEËN EN MODELLEN BESPROKEN DIE BETREKKING HEBBEN OP ROUWPROCESSEN, VERLIESVERWERKING EN GECOMPLICEERDE ROUW. WE ZOEKEN OOK NAAR WAT EEN SPECIFIEK VRIJZINNIG PERSPECTIEF OP VERLIES EN ROUW ZOU KUNNEN ZIJN.

KOSTEN: € 190 VOOR 2 DAGEN

LOCATIE: DE WOUDEKAPEL, BEETHOVENLAAN 21,

3722 JJ BILTHOVEN

VERZORGING: KOFFIE EN THEE AANWEZIG.

LUNCH: ZELFVERZORGING

ORGANISATIE: OVP

KIJK EENS NAAR BINNEN: VERKENNINGEN IN JUNG I: INNERLIJKE ERVARING ALS SCHAT

OPZET: TWEE-DAAGSE CURSUS OVER CARL JUNG

INHOUD: VERKENNINGEN IN JUNG, DEEL I: HET ONTDEKKEN VAN INNERLIJKE ERVARING ALS BRON VAN LEVEN EN LEVENSBESCHOUWING/GELOVEN EN HET VERTROUWD RAKEN MET DE TAAL VAN DE ZIEL, TAAL VAN MYTHEN, SPROOKJES EN DROMEN, TAAL VAN BEELDEN EN METAFOREN. EEN INLEIDING EN INWIJDING IN DE ONWAARSCHIJNLIJK RIJKE WERELD VAN CARL JUNG.

DOELGROEP: VOORGANGER, PREDIKANT, KERKELIJK WERKER, GEESTELIJK VERZORGER, RAADSMAN/VROUW
DATUM EN PLAATS: OP DE DONDERDAGEN 15 MEI EN 12 JUNI IN DE REMBRANDTKAPEL IN SOEST.

ACCREDITATIE: DE CURSUS IS GEACCREDITEERD VOOR DE PERMANENTE EDUCATIE VAN PREDIKANTEN EN KERKELIJK WERKERS VAN DE PKN (2 STUDIEPUNTEN) EN DOOR DE SKGV VOOR GEESTELIJK VERZORGERS IN DE ZORG (60 STUDIE-UREN).

AANMELDEN: VIA FORMULIER OP WEBSITE OF EMAIL, INFO@HARMKNOOP.NL

INFORMATIE: WWW.VERKENNINGENINJUNG.NL EN TELEFONISCH 0570-503414 OF 06-29015042, HARM KNOOP (ZIE OOK WWW.HARMKNOOP.NL)

EEN OVERZICHT VAN ALLE GEACCREDITEERDE BIJ- EN NASCHOLING VOOR DE REGISTRATIE VAN GEESTELIJK VERZORGER VINDT U OP DE WEBSITE VAN HET SKGV

De overgang van Albert Camus naar de VGVZ+ is in volle gang, begin januari hadden zich al bijna honderd leden gemeld voor de inschrijving, iedereen zonder zending wordt in eerste instantie aspirant-lid, na toetsing door de RING, de raad voor de institutioneel niet gezonden, gaat dit over in regulier lidmaatschap van de VGVZ+. In deze zin staan twee zaken die voor verdere uitleg vatbaar zijn:

- RING is de nieuwe naam voor de Raad voor de Onafhankelijke Spiritualiteit. In de voorbereidingsgroep van deze Raad is na uitvoerig overleg besloten dat de naam de lading toch niet dekt. Gelukkig was het ook alleen een werktitel en kunnen we dat nog eenvoudig bijstellen. De Raad voor Institutioneel niet Gezonden is wel helder: het gaat immers om toetsing van mensen zonder ambtelijke binding, zonder zending. Onafhankelijke spiritualiteit is niet de verbindende factor tussen mensen die zich wenden tot de RING, dat kan wel maar hoeft niet.

- VGVZ+: dat is de werktitel die we op dit moment gebruiken binnen Camus om aan te geven dat we aansluiten bij een VGVZ die niet meer de 'oude' VGVZ is. Immers de Z

moet er af: niet alle leden van Camus werken in zorginstellingen, ook vrijgevestigden en mensen in andere werkvelen worden nu lid. Wanneer alles

2014: HET JAAR VAN DE GROTE OVERSTAP (2)

bestuurlijk verder op orde is streven we naar het oprichten van een nieuwe vereniging met waarschijnlijk ook een andere naam. Voorlopig gebruiken we de naam van de VGVZ omdat dat een gevestigd 'merk' is en die + plakken we er aan vast om het verschil te accentueren, al is het maar voor onszelf.

Ongerstheid

Er blijkt bij sommigen ongerustheid te bestaan over de positie van de mensen met HBO-bachelor. Het bestuur denkt

dat dat niet nodig is. De teneur van de gesprekken hierover is dat het belangrijk is in verband met het krijgen van titelbescherming om een bepaalde opleidingsstandaard te vereisen, maar het is zeker niet de bedoeling dat mensen buiten de boot gaan vallen. We zijn één beroepsgroep en vormen straks hopelijk één grote beroepsvereniging. Om toch ook aan die opleidingsstandaard te kunnen voldoen krijgt iedereen met een HBO-bachelor een advies om bijscholing te volgen. Dat betekent dus dat je niet een hele master hoeft te gaan doen maar dat per persoon gekeken wordt wat een passend programma zou zijn dat ook aansluit bij de beroepspraktijk waarin je werkt. Wel lijkt het ons verstandig dat mensen die nu aan een HBO-opleiding studeren zoveel mogelijk proberen een master te doen. Over functiedifferentiatie en daarmee ook differentiatie naar opleidingsniveau wordt nagedacht, daar valt nu nog niets over te zeggen.

Toesting

Ondertussen zijn we ook druk bezig met het opzetten van de RING zodat we met de toetsing van de levensbeschouwelijke competenties kunnen starten. Hoe is de werkgroep die de RING voorbereid samengesteld? De werkgroep

is ontstaan na een oproep aan de leden van Camus tijdens een ledenvergadering, via de mail en via social media. Er hebben zich een tiental mensen gemeld die nu al vier keer bijeen zijn geweest voor overleg. Er komen nog steeds nieuwe aanmeldingen binnen, we moeten gaan denken over een stop omdat het anders niet meer werkbaar is. Hoe gaat de RING functioneren en wie legitimeert haar? De plannen voor het functioneren van de RING zijn nog in bewerking. Wel kunnen we zeggen dat er waarschijnlijk een stichting komt met een bestuur en een aantal teams die de daadwerkelijke toetsing gaan uitvoeren. Het beleid zal bepaald worden door een top, die uit drie of vijf hoogleraren, c.q. andere ter zake zeer deskundige personen zal bestaan. Inmiddels hebben Prof. Dr. Hetty Zock, Prof. Dr. Anne Ruth Mackor en Prof. Dr. Carlo Leget zich bereid verklaard in deze groep een functie te willen vervullen.

Heidag

Over het hoe en wat van de toetsing wordt nagedacht en vergaderd, de werkgroep verwacht na de zomer met de eerste toetsingen te kunnen

EEN BELANGRIJKE STAP IN HET BORGEN VAN DE KWALITEIT VAN ONS VAK.

beginnen. Alles zal dan zeer nauwkeurig geëvalueerd worden en zo zullen we al doende de RING haar invulling en statuur geven. De RING legitimeert zichzelf, er is geen aansturend orgaan boven haar.

Nieuwe sector

Binnen de VGVZ+ is een nieuwe sector opgericht, namelijk die van de institutioneel niet gezonden, en het nieuwe werkveld eerste lijn. Zowel een sector als een werkveld kent binnen de vereniging een Raad, een bestuur. Sectoren en werkvelden zijn in het Algemeen Bestuur

vertegenwoordigd zodra zij tenminste 25 leden hebben. Voor het reglement hierover verwijs ik graag naar de site van de VGVZ.

We zijn dringend op zoek naar mensen die in één van deze Raden zitting willen nemen. Het zijn de twee groepen bij uitstek binnen de VGVZ+ die uit vooral leden van Albert Camus zullen bestaan. Om de belangen van de niet-ambtsgebonden en van de eerstelijners goed te vertegenwoordigen, binnen en buiten de vereniging, is het nodig dat er een stevig bestuur voor beide gremia komt. Het is een uitdagende taak voor

mensen die graag pionieren en hun eigen ideeën met anderen samen willen vormgeven. Wie zich hiertoe geroepen voelt, meld je aan!

Verdere informatie bij Etje Verhagen, e.k.verhagen@planet.nl

Etje Verhagen,
voorzitter VGV Albert Camus

VERENIGINGSNIEUWS * VERENIGINGSNIEUWS * VERENIGINGSNIEUWS * VERENIGINGSNIEUWS

LID VAN VGZ+ EN GA JE NAAR EEN SYMPOSIUM, CURSUS OF CONFERENTIE DIE ALS BIJSCHOLING VOOR GEESTELIJK VERZORGERS WORDT BESCHOUWD, DAN KUN JE EEN DEEL VAN DE KOSTEN (DE HELFT TOT MAX. € 50,-) VERGOED KRIJGEN ALS JE EEN BONDIG VERSLAG VOOR TUSSENTIJD MAAKT. VOORWAARDE IS DAT JE JE VÓÓRAF MELDT BIJ DE REDACTIE. INTERESSE? REDACTIE@ALBERTCAMUS.NL

HET SPIRITUELE: VLUCHTIG ALS DE WIND

'Seizoenen zijn een spiegel voor het leven zelf. Vroege religies waren altijd op de seizoenen gericht. Ze geven zoveel moois, dat kun je verbinden met je eigen leven. Die rusttijd in de winter bijvoorbeeld kun je nodig hebben om iets te laten bezinken. Het kan heel goed zijn dat je in deze tijd zaken laat liggen, er niet verder mee komt. Als dan de lente aanbreekt, de eerste bloembollen uitkomen, dan kun je ineens een gevoel krijgen van wáuw, zo kan het ook.' Aan het woord is Jeanine Vermeulen, levenswegbegeleider en geestelijk verzorger. Ze werkt vanuit haar woning, een smaakvol ingericht, negentiende-eeuws pand met uitzicht op de Gouwe. Ze biedt uiteenlopende diensten aan, die allemaal de seizoenen en spiritualiteit als uitgangspunt hebben. Zo organiseert ze bezinnende

wandeltochten door Boskoop en rondleidingen door een biologische groentetuin en sierheesterkwekerij. In die tuin, De Vroegeling, werkt ze ook

stervensbegeleiding. 'Ja, het zijn heel verschillende activiteiten', beaamt ze. 'Maar ze passen allemaal bij mij. Ik presenteer ze op mijn website www.inspirationgarden.nl

van tuinieren. Ik heb de aarde nodig om bij de hemel te komen, om in balans te zijn.'

Oud besje

Vermeulens wortels liggen in Boskoop. Ze groeide op aan de rand van het dorp, midden in de natuur. Haar vader had een boomkwekerij. Deze tuin, (waarvan later een gedeelte werd omgedoopt tot "De Vroegeling"), loopt als een rode draad door haar leven. 'Ik ben van huis uit gewend om met de seizoenen te leven. In december moesten mijn broers, in weer en wind, helpen met hulst knippen. Later namen zij de tuin over. Nog steeds helpen we hen in september en oktober bij het oogsten van de celastrustakken.'

Over die celastrus kan ze hele verhalen vertellen. Haar kamer staat er vol mee. 'De celastrus wordt juist

JEANINE VERMEULEN, LEVENSWEGBEGELEIDER EN GEESTELIJK
VERZORGER: 'DE LIEFDE EN DE SCHOONHEID VAN DE NATUUR
BRENGEN MIJ DICHTER BIJ DE MENSEN EN BIJ GOD – OF HOE
JE HEM OOK WILT NOEMEN. DAT ENTHOUSIASME WIL IK GRAAG
DELEN. EERST DEED IK DAT ALS PASTORAAL WERKER, IN DIENST
VAN DE PAROCHIE, NU ALS ZELFSTANDIG ONDERNEMER.'

zelf. Daarnaast organiseert ze excursies naar het Limburgse bedevaartsoord Pater Karel en geeft ze afscheids- en

inspiratiegarden.nl in een cyclus. Het gaat mij niet alleen om het spirituele, maar ook om het praktische, in de vorm

'IK HEB DE AARDE NODIG OM BIJ DE HEMEL TE KOMEN.'

in de herfst mooi. De gele bessen springen dan open en er komt een oranje hartje tevoorschijn. Na verloop van tijd wordt het letterlijk een mooi oud besje. We knippen de takken af en drogen ze. Mijn broer verkoopt ze op de veiling of aan de groothandel. Ik heb ze in de particuliere sector verkocht. Ik gebruik de celastrus als symbool voor de herfst van het leven; het is voor mij een symbool om met mensen in gesprek te komen.'

Gekiemde kennis

Vermeulen spreekt rustig, kiest haar woorden zorgvuldig. 'Toen ik jong was, was ik meer geïnteresseerd in de buitenkant. Ik zat in de mode en in het kappersvak. Had altijd een tas met schaar en kapperskleed bij me. Ik trouwde jong, maar ging me op latere leeftijd bijscholen. De moedermavo was er net. Ik heb met veel plezier de lessen gevolgd. Het was als een tweede lente in mijn leven, waarin mijn kennis "kiemde". Ik werd actief als vrijwilliger in de katholieke kerk.' Begin dertig was ze, met twee kinderen net op de basisschool, toen ze theologie begon te studeren. Ze was eind veertig toen ze afstudeerde. 'Ik vergelijk mezelf met een langzame Elfstedentochtrijder. Ik kom als laatste binnen, om vijf voor twaalf, maar heb onderweg wel héél veel gezien.' Ze werd – in de zomer van haar leven

– pastoraal werker bij verschillende diaconieën. Ze vertelt vol enthousiasme over de jongerenreizen naar Honduras en Taizé die ze organiseerde. 'Eigenlijk zou elke jongere zo'n reis moeten maken.' Later deed ze opbouwwerk, en ze was een aantal jaren voorganger in de kerk. Ze hield gebedsdiensten en deelde de heilige communie uit. Maar in elke functie voelde ze vroeger of later een frictie tussen haar werk met de parochianen en de regels van de kerk. 'Je wilt er zijn voor de mensen, maar vanuit het beleid van het bestuur, het bisdom, krijg je allerlei regeltjes opgelegd. Ik voelde me in een spagaat.'

Uiteindelijk zegde ze in 2012 haar laatste baan op en nam een sabbatical. Ze was al geruime tijd weduwe. 'Ik dacht: ik ben zestig en nog vol energie. Ik wil terug naar mijn geboortedorp en ik wil het Pieterpad lopen. Ik liep het pad een jaar lang, steeds een paar dagen per maand. Door alle seizoenen heen. En ik heb mijn eigen onderneming, Inspiration Garden, gestart. Wat mezelf beweegt, natuur en spiritualiteit, wil ik overbrengen aan anderen.'

De mensen tot wie Inspiration Garden zich richt, zijn overwegend in de nazomer en herfst van hun leven. 'Dat heeft natuurlijk te maken met het rijp worden van mijn eigen leven. Dit is de tijd om vruchten te plukken, te oogsten. Belangrijk is dat ik het zelf snap, met mijn ziel, mijn eigen zijn. Dat het niet uit

een of ander businessplan komt.'

Een bijzondere dienst die Vermeulen aanbiedt is het levensdocument. Ze praat met mensen over de zin van het leven, over de dood, over hoe ze later herinnerd willen worden. En hoe ze hun afscheid zien. Die gesprekken vat ze samen en bundelt ze in een map met dierbare foto's en teksten. 'Ik gun het mensen om op een goede manier afscheid te nemen van het aardse. Dan kun je met rust deze wereld verlaten en overgaan naar het hiernamaals. Vaak geeft zo'n serie gesprekken mensen enorme rust en dat creëert ruimte in hun hoofd voor andere dingen.'

De beelden voorbij

Bedachtzaam: 'Ik geloof dat het leven hierna nog verder gaat. Concrete ideeën heb ik er niet over, nee. Het is een andere zijnstoestand, waarin de verbinding met het aardse blijft bestaan. Het gaat aan de beelden voorbij. Maar het lastige is dat mensen ideeën over God en spiritualiteit vastzetten in beelden. Zoals Michelangelo in de Sixtijnse Kapel een afbeelding van God de Schepper als man heeft gemaakt. Met zijn bezielde

INSPIRATIONGARDEN.NL

JEANINE@INSPIRATIONGARDEN.NL

TEL. 06 53 73 00 63

gedachten beeldde hij het onzichtbare uit. Maar God is geen man. Ook geen vrouw. Het beeld van God gaat het menselijk lichaam voorbij, het is immanent en transcendent. 'En wat ik nu zo gek vind: mensen die ouder worden ontwikkelen zich, ze worden wijzer, maar hun geloof blijft veelal in de kinderverbeelding steken. Dan hoor ik ze zeggen: ik geloof niet meer in "God is onze Vader in de Hemel". Dan vraag ik: maar wát geloof je dan niet meer? Wat is voor jou God? Wat is voor jou de hemel? Ik probeer dan de woorden uit de letters te halen, ze te duiden, de letters te laten vervagen. 'Ik doe wle eens een woordexperiment. Dan vraag ik mensen: beeld je een bloem in. Hoe ziet jouw bloem eruit? Welke vorm, kleur, hoe groot, welke geur? Als je dan met acht mensen praat, krijg je acht verschillende bloemen. Zo krijgen ze meer inzicht in de beperkingen van wat een woord kan inhouden. Het is een filosofische manier om tot abstractie in hun denken te komen. 'De verwondering om de natuur te zien veranderen door de seizoenen heen, het genieten en tot rust komen, zijn evenmin in beelden te vangen. Het is een spirituele ervaring, vluchtig als de wind.

Tekst: Linda Welther
www.lindawelther.nl

'BELANGRIJK IS DAT IK HET ZELF SNAP, MET MIJN ZIEL, MIJN EIGEN ZIJN.'



VUUR EN VLAM

Het volgende nummer staat in het teken van vuur en vlam. Zonder vlam geen vuur en zonder vuur geen warmte, geen licht, geen leven. Het lijkt er dus op dat we vuur nodig hebben om te overleven, maar wat als het vuur gedoofd is?

Hoe zit dat met de mens? Houdt de vlam de mens levend en biedt het de mens hoop en houvast? Geeft de vlam de mens inspiratie om het leven aan te kunnen en uit te houden? Maar wat als het vlammetje vuur wordt en zich ongecontroleerd gaat verspreiden? Het kan dan vernietigend toeslaan en levens doden. Hoe vinden we de balans tussen vuur en vlam en hoe houden we het vlammetje brandend in ons leven? Twee vragen waar al heel lang geleden over nagedacht is en het laatste weer heel actueel is geworden nu er mensen zijn die het leven voltooid vinden en het vlammetje willen doven. Wat gebeurt er als het vlammetje gedoofd is? Acda&De Munnik verwoorden het treffend in een songtekst: 'Als het vuur gedoofd is dan komen de wolven...'

De redactie nodigt u uit om uw bijdrage aan Tussentijds te leveren in de vorm van een artikel, een gedicht, een interview of misschien een suggestie voor één van de rubrieken. Stuur uw kopij voor 15 mei aan johan.vlaar@zonnet.nl

